

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

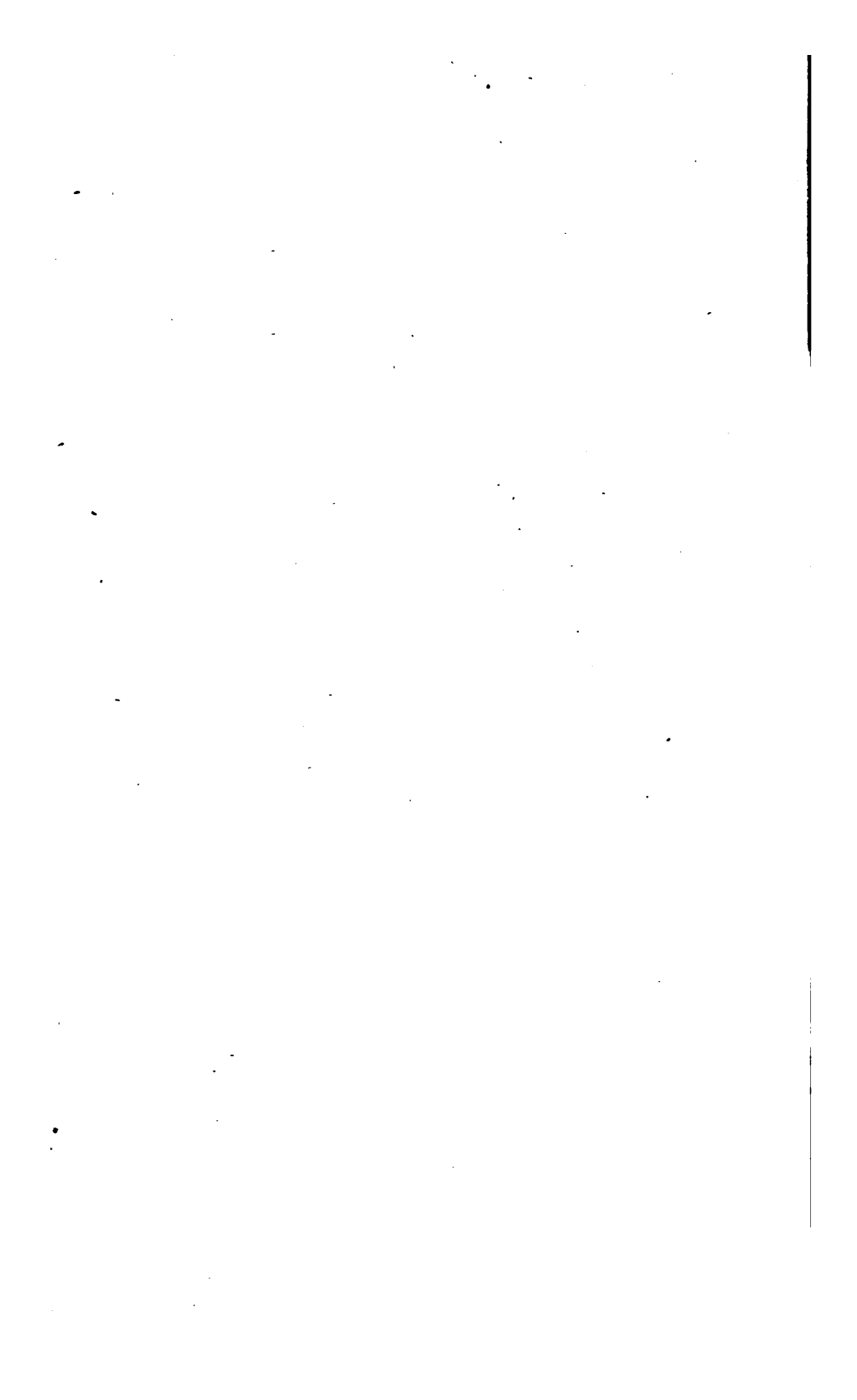

600010162G

32.

329.

GEORGIO HENRICO
BERNSTENIO

PRAECEPTORI MEO.

GREGORII BARHEBRAEI

SCHOLIA

**IN PSALMUM QUINTUM ET
DECIMUM OCTAVUM**

E

**CODICIS BIBLIOTHECAE BODLEIANAE APOGRAPHO
BERNSTENIANO EDIDIT INTERPRETATUS EST
ET ANNOTATIONIBUS PROLEGOMENISQUE
INSTRUXIT**

IOAN. THEOPH. GUIL. HENRICUS RHODE.

VRATISLAVIAE

VENDUNT M¹ ET SOCIUS.

MDCCCLXXII.

329.

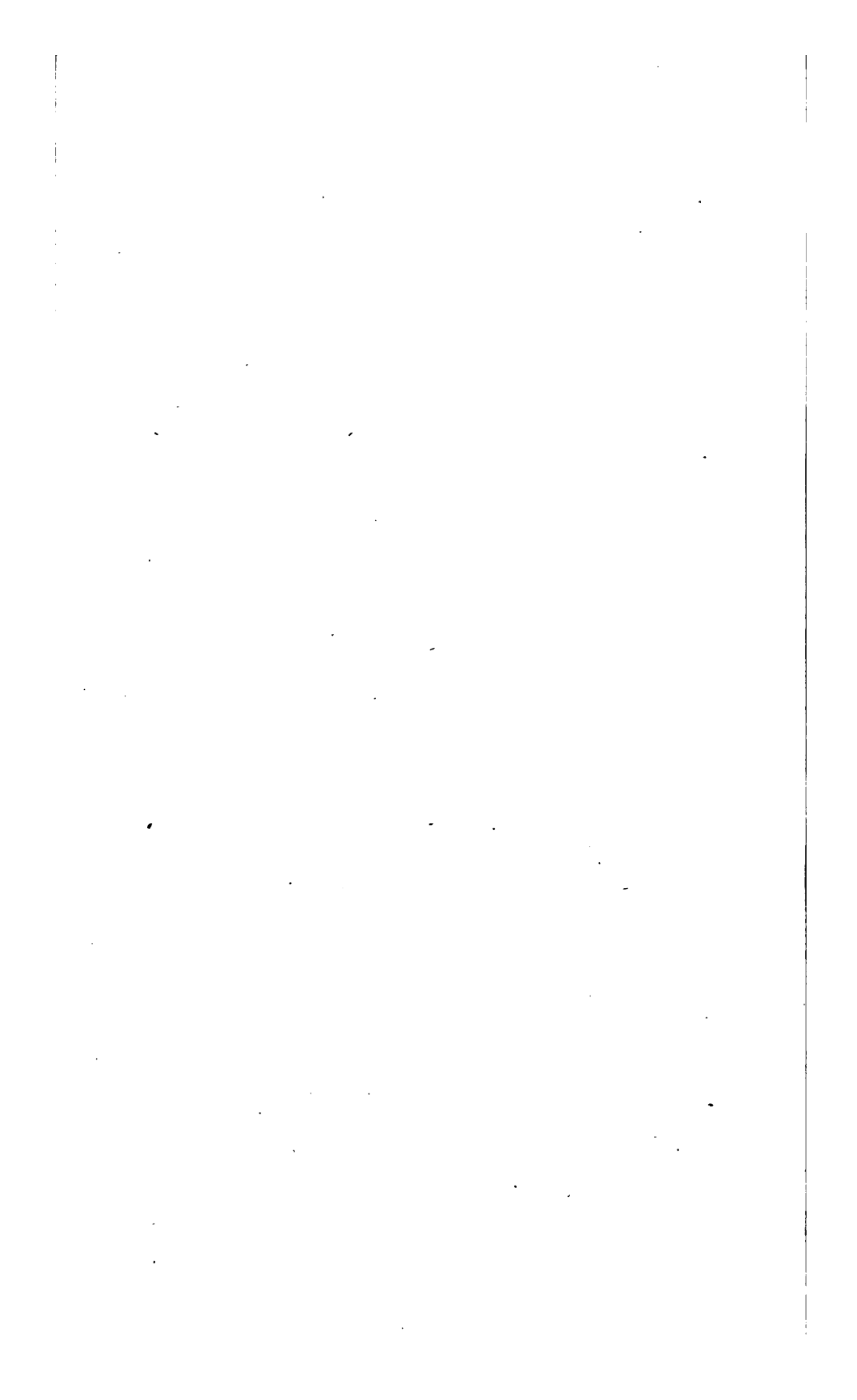
242.

PROOEMIUM.

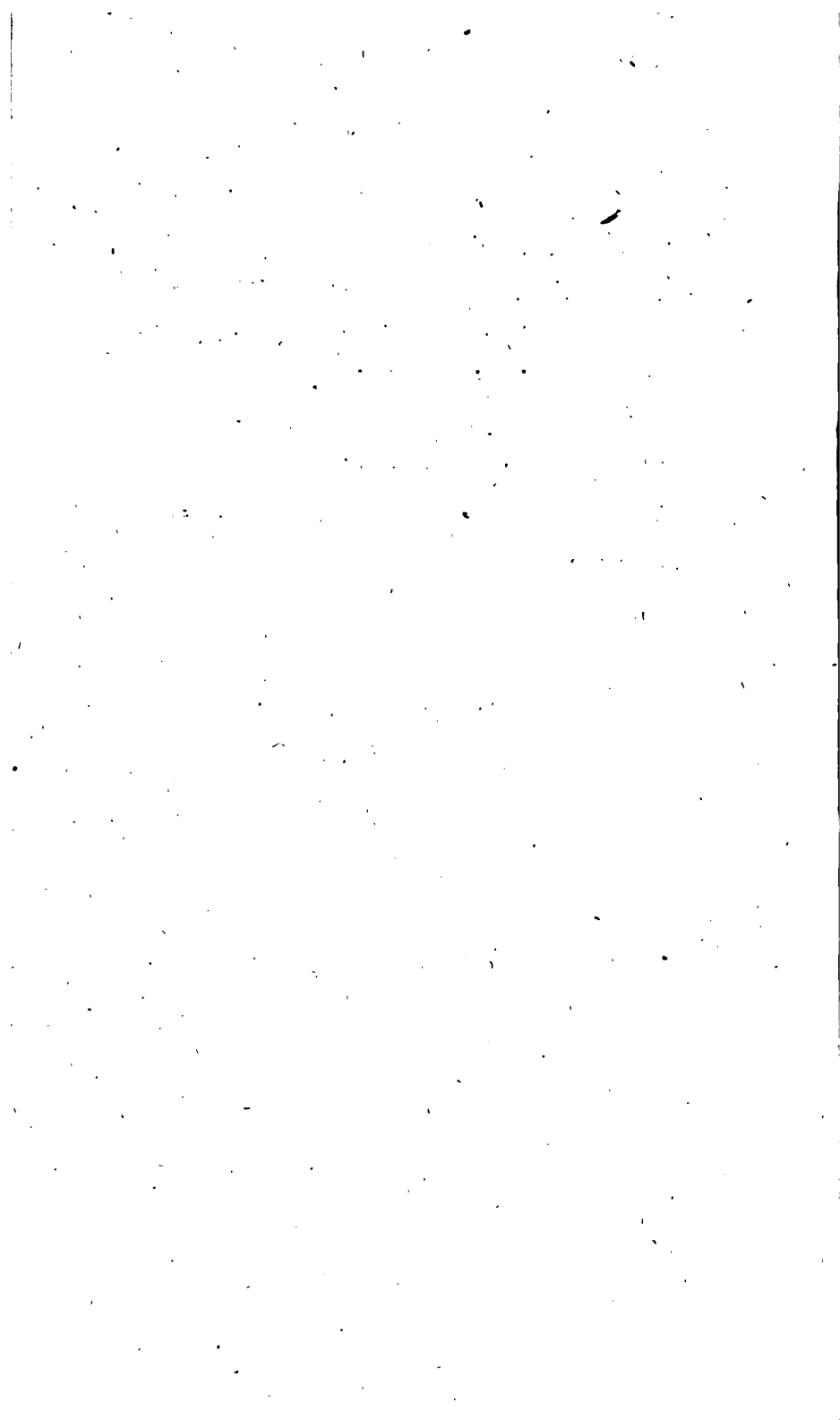
Scholorum a *Gregorio Barhebrdeo* in Psalmos conscriptorum specimina cum prolegomenis de opera ac studio ab eo in codice sacro, quem critice et hermeneutice tractaret, collocatis in lucem emissurus, si quid inde emolumenti atque incrementi litteris orientalibus attulero, summam ea ex re mihi percipiendam voluptatem grato semper animo acceptam referam Viro Celeberrimo, praeceptori egregie de me merito, *G. H. Bernstenio*. Is enim V. S. V. benignius sentiens de exigua mea facultate non solum ad hanc provinciam me adduxit suscipiendam, sed etiam insigni cum liberalitate hunc in finem copiam mihi dedit scholorum Barhebraei ad Ps. V. et XVIII e cod. bibliothecae Bodleianae Oxoniensi a se exscriptorum, ac praeterea multum me adiuvit verbo et facto. Quae quidem quamvis

satis essent magna ad acrius hac in re elaborandum, accesserunt tamen alia quaedam, quae ut inceptam illam ad finem perducerem eiusque difficultati studium animumque promptum opponerem, admodum me moverant. Contemplatus enim paucitatem eorum, quae hucusque in universum de litteris Syriacis sacris et praesertim de eorum interpretibus S. S. in lucem essent prolata, haud inanem capere mihi videbar laborem, si qua adderem iis utpote ad historiam interpretationis biblicae et textus inprimis interpretationis simplicis pariter atque ad aetatis, qua viri illi vixerunt, indolem accuratius cognoscendam haud parum valentibus. Deinde vero de Barhebraeo ipso in praestantissimis Syrorum ingeniis et quavis alia ratione, et quoad interpretationem codicis sacri numerando, ab *Assemano*, qui vir eximius unus fere omnium copiosiore ejus mentionem fecit, multa ieiunius, nonnulla falso, alia plane non disputata erant, post *Assemanum* autem viri litt. Syrr. periti indoli Barhebraei criticae et exegeticae ex scriptis ejus ad codicem s. pertinentibus melius perspicuendae ita fere non dederant operam, ut tempus esse putarem lucis quidquam adspargere ab hac parte doctrinae diligen-

tiaeque ingenii temporum iniquitate male oppressi. Denique ipsa ratio scholiorum Gregorii varias ob causas, quas sub finem prolegomenon allatas hoc loco repetere nolo, talis mihi apparuit, quæ et disputatione indolem eorum in universum spectante, et explicatione ad singula ea pertinente plane digna esse videretur. Itaque quæ variis locis de Barhebraeo S. S. interprete sparsa et sine certo quodam ordine ac proposito disiecta deprehenderem, colligere, digerere, novis quibusdam augere et crisi adhibita in unum quoddam corpus redigere sum conatus; quibus deinde scholia supra dicta subiunxi cum interpretatione notisque, unde et maior efficeretur fides prolegomenis, et Barhebraeum ipsum tanquam „ex ungue leonem“ cognosceres de Psalmis pro ætate, qua vixit, docte et eleganter disputantem. Neque vero spem abiicere iuvat, fore, ut Psalmorum a nostro tractatorum specimina præ aliis eiusdem auctoris haud iniucunda existant litt. Syrr. fautoribus atque cultoribus, quoniam in iis omnium diligentissime et ratione ab ea, quam aliis in libris sacris adhibuit, paullum diversa elaborasse videtur noster; ita ut si ea cum scholiis ejus ad Iobum a *Bernstenio* V.

beneficiis inceptum atque perfectum, animo pio
dedicatum volo, gratias quam maximas egregiae
Tuae liberalitati solvendas palam atque sincere pro-
fiteor et a Tua pariter atque ab eorum, quorum in
conspectum venerint iuvenilia ista, V. V. Cl. Cl.
D. D. lenitate atque clementia, ea qua par est, ve-
recundia expeto, ut quae peccavi, ignoscatis, me-
liora edoceatis atque huius beneficii memoriam me
conservaturum, persuasum Vobis habeatis.

PROLEGOMENA.

I.

Gregorius Barhebraeus, h. e. Hebraei filius, qui et *Abulpharagius*, a) natus est *Melitenes* seu *Melitae*, serius *Malatiae* dictae et in provincia eiusdem nominis ad Cappadociam, seriore tempore ad Armeniam minorem pertinente, sitae, anno p. C. 1226 (Graec. 1537), patre *Aharon* medico Iudaeo, sed posthac doctrinae Christi addicto. Quumque puer a patre Graecorum, Syrarum Arabumque litteris satis esset imbutus, praecipue quidem medicina excelluit, sed etiam rerum divinarum cognitione necnon marum integritate ita praestitit, ut viginti annos habens episcopatum *Gubae*, oppidi circa Melitinam positi, a. 1264 autem secundum a patriarcha Iacobitarum locum *Maphriani* seu *Primatis Orientis*, cuius sedes erat *Tagrit* (*Tecrit*), urbs in Mesopotamia ad Tigrim minorem sita, obtinuerit, quem quidem usque ad obitum suum a. 1286 in urbe *Maraga* provinciae *Aderbiganae* olim ad *Mediam* pertinentis, rerum ecclesiasticarum litterarumque gloria condecorabat. Cuius quidem rei luculentissima sunt documenta, quae ab eo conscripta nobis conservantur opera vel propter id ipsum biblio-

a) Dicitur etiam *Bar Aharonis*, *Ben Hakimi* (filius medici), *Gregorius scholiastes*, *Gregorius Syrus*, *Mor Gregorius Maphrianus orientis* (*Kirsch. chrestom. Syr. ed. Bernstein p. 143 l. 10.*), *Gregorius Malatiensis*.

thecarum tenebris eriplenda, quia monumenta sunt veteris litterarum Syriacarum in Oriente cultarum splendoris, qui et omnino artium bonarum studia, et inprimis biblica a viris, quales fuerunt *Iacobus Edessenus*, *Sarugensis* al. re critica atque hermeneutica insignes, aucta et emendata collustraret, cuiusque propugnatores acerrimi praestantissimique *Barhebraeus* et *Ebediesu* (+ 1318) a) exstiterunt, antequam barbarorum orientalium caedibus exstingeretur. Notitiam vero illius scriptorum debemus inprimis viro clarissimo *I. S. Assemano*, qui singula ea recensuit et in quatuor genera dispescenda docuit, *theologica*, *philosophica*, *historica* et *medica*, b) quorum primo ad omnes fere huius disciplinae partes pertinente illud ipsum opus continetur, cuius quidem specimina quaedam infra dabuntur, rationem vero, quantum per exiguam eius notitiam licuerit, nunc paulo accuratius descripturi sumus, *horreum mysteriorum* (𐤏𐤒𐤕 𐤓𐤕𐤏) dico. c)

II.

Ad inscriptionem libri quod attinet, voce 𐤏𐤒𐤕 𐤓𐤕𐤏, quod ex argumento prooemioque illius colligitur, nihil aliud continetur nisi copia rerum a vulgari notitia remotiorum adituque difficiliorum, ita tamen, ut frequens verbi 𐤏𐤒𐤕 usus, quo in n. t. et apud scriptores ecclesiasticos τὸ μυστηριῶν

a) cf. Hoffmann in Bertholdt: Krit. Journal t. XIV. p. 271 — 273.

b) Ass. bibl. or. II. p. 267. sqq.

c) De Barh. vita et script. cfr. Ass. II p. 244. col. 2. sqq. Hoffm. in libro: Hall. Encykl. t. VII s. v. Barhebr. id. in Berth. l. l. p. 268 — 71. Bayle: Diction. s. v. Abulphar.

- a) Ass. bibl. or. II. p. 272.
- b) Kirsch. chr. ed. Bernst. p. 148. l. 9.
- c) Kirsch. chr. ed. Be. p. 144. l. 10¹ — 12.
- d) Kirsch. l. l. p. 145. l. 2 sqq. Ass. b. o. II. p. 278.

col. 2. coll. p. 282. col. 2. Prooem. ad Iob. in Kirsch. l. l. p. 186. sq. Wisemann: horae Syriacae. tom. I. Rom. 1828. pag. 141. not. 5.

col. 2. coll. p. 232. col. 2. Prooem. ad Iob. in Kirsch, l. 1.
p. 186. sq. Wisemann: horae Syriacae. tom. I. Rom. 1828.
pag. 141. not. 5.

Barhebraeus explicuit scriptasacra, Assemanus hos ordines recensuit: a) V. T. Pentateuchus, Iesus, Iudices, Samuelis libri duo, Psalmi, Regum I. duo, Proverbia, Ecclesiasticus, Coheleth, Cant. Cantic., Sapient. b), Ruth, Susannae historis, Iob, Isaias, XII proph. min., Ieremias cum Threnis, Ezech., Dan. cum historis Bel et draconis. N. T. IV evangelia, Acta, epp. catholice, h. e. Iacobi, I Petri, I Iohannis, Pauli XIV epp., inter quas ep. ad Hebr., qua finitur opus c), Reliquos libros γ. et η. t. noster propterea non interpretatus esse videtur, quia in canonem Monophysitarum non essent recepti; qui vero num verationis simplicis ambitu solo constitutus fuerit, dubitare poteris, quum inter scripta sacri codicis modo enumerata, sint quae Assemano teste d) recentioribus adscribantur interpretibus, v. c. historia Susannae, Bel et draconis, quam Ephraemus non explicuit, qui idem scripta Salomonis non exposuisse videtur, quantum ex eius quae superant, operibus colligere licet; unde vero non statim colligitur, haec in interpr. simpl. non existitiae eius temporibus. Magis vero hoc coniecero de libris Chronicorum e), Esrae, Nehemiae, Esther f), quos Barhebraeus pari-

a) l. l. p. 182. col. 2.

b) Eichharnius, qui in introd. in v. t. ed. IV. 1828. tom. II §. 255, h. pag. 150. sq. canonem Nestorianorum refert, dicit: „*Sapientia Sal. seu Proverb.*“ fortasse quod uterque liber in illo esset coniunctus. (cf. not. f.)

c) cf. de Wette Einl. ins n. T. ed. II. pag. 12. sq. — Ass. b. o. II. p. 277. col. 2. — Eisdem libros eodem ordine continet cod. Oxoniensis, quem adhibuit Bernet.

d) B. O. I. p. 72. col. 1.

e) Apud Nestorianos comprehenduntur libri Chron. nomine librorum Regum; v. Eichh. l. l.

f) Desunt tres isti libri in cod. Nestorianorum quoque, et posteriores duos Meliton, episcopus Sardensis (c. a. 171. p. C.)

ter atque Ephraemus intactus reliquit. Atque singularis iste librorum ordo, quem noster est secutus, eo evadit, quod historiam Susanna, fortassis ob exiguum aliquam argumenti similitudinem, post libellam Ruth collocatam in eo deprehendimus; unde id certe apparet, eam ab antiqua Syrorum ecclesia habitam non esse pro parte libri Danielis eiusdemque cum eo auctoris a). *Finis* denique operis totius instituendi qualis fuerit, partim ex iis quae de argumento eius modo disputata sunt, elucet, partim accuratius cognoscitur ex ipsius Barhebraei prooemio iam laudato. Voluit enim „quae ab aliis ante ipsum in *arte critica* (quae ad *مُفَات*, *verba*, pertinet) et *hermeneutica* (ad *vorum significationes*, *مُفَات*, *sententias*, *مُفَات*, et *res historicas*, *مُفَات*, exponendas spectante) ad codicem sacrum adhibitis essent elaborata, brevibus complecti atque in lucem proferre, sibi aliisque lucrum mansurum ut inde effloeret; b) quippe quum et res per se ipsa Deo accepta humanaeque scientiae inremento esset, et rursus multitudo librorum una cum magno eorum pretio scriptorum sacrorum studium iusto plus prohiberet c).“ Quod quidem consilium quomodo

non vocat inter canonicos. Idem quoque Sapientiam inter Salomonis scripta refert, si legitur: *ܐܢܝܢ ܥܘܦܠܐ*; quod si autem legendum: *ܐܢܝܢ ܥܘܦܠܐ*, Proverbia ita vocantur, ut apud Nest. (cf. pag. 4. not. b.) Ecclesiasticum autem, qui apud nostrum sequitur Proverbia et qui a concil. Hipponensi (a. 393. p. G.) canonicis est adscriptus, *Augustinus* „de quadam similitudine Salomonis dicit“ putat. (v. de Wette: Einl. ins a. T. ed. III. p. 45. sq. pag. 53 sq.)

a) Id confirmatur cod. Nestoriano quoque: v. Eichh. l. l. eiusd. Einleit. in d. Apokr. d. a. T. p. 463. not. u.

b) Kirsch. l. l. p. 144. l. 6. sqq.

c) Kirsch. chr. ed. Be. p. 144. l. 1 — 3. coll. l. 14 sqq.

noſter ſit exſecutus, videre licebit nobis fontes unde haue-
rit, rationemque, qua iis et ingenio propria uſus ſit, quan-
tum pro iis, quae hucusque de horreo innotuerant, fieri
poterit, accuratius inſpecturis a).

III.

Textus, quem ſubiecit Barhebraeus ſcholiis ſuis,
eſt deſumptus ex interpretatione ſimplice (Peſchito), quam
propter celebritatem, quam apud Syros omnium gentium
nacta eſſet, ſe elegiſſe profitetur b). Neque ratio eius eſt
talis, ut inde confirmari queat acerbum iudicium, quod no-
ſter in univerſum de indole iſtius interpretationis tulit; ſed
potius haud paucas exhibet novas bonasque lectiones et,
quantum ex iis, quae huiusque in notitiam pervenerunt, li-
quet, mutationes et depravationes ex aliis converſionibus et
textu Hebraeo exortas fere nullas. Cuius quidem rei haec
habe exempla: Iob. 4, 21. (Kirsch. chrest. ed. Be. p. 190.
lin. 11. not. **), ubi pro et nomen eorum, legit

a) Integra Barh. sch. in Iob. leguntur in Kirsch. chr.
ed. Be. p. 186. sqq. Nonnulla in Psalmos collegit Dudl. Lo-
ftusius in Pol. Lond. t. VI. post varr. lectt. ad Aeth. vers.
Wisem. l. l. p. 25. not. 23. p. 103. 106. 142 — 144. 159. 160.
208. 265. 266. Bruns. in Eichh. Repert. für bibl. u. morgenl.
Litt. t. XIII. p. 177. sqq. idem in Kennicot. diss. gener. p. 34
— 36. 205. 230. sqq. Ass. b. o. I. p. 77. c. 1. p. 68. c. 1. p. 296.
c. 2. II. p. 169. c. 2. p. 285. c. 2. Walt. in proleg. XIII. p. 91.
Andr. Muellerus: Symbolae Syr. Berol. 1673. p. 22. sqq.
Hasse: bibl. orient. Aufsätze. Königsb. 1783, quem librum
non inſpexi.

b) Kirsch. l. l. p. 144. l. 18. sqq.

ܐܡܚܝܬܐ, Hebr. אֲמַרְתִּי, Arab. وبقيتهم *et reliquiae eorum.*

Iob. 8, 19 (l. l. pag. 193. l. 15.) ubi ܐܡܚܝܬܐ pro ܐܡܚܝܬܐ ha-
bet. Iob. 12, 25 (l. l. p. 195. l. 6) ubi ܐܡܚܝܬܐ pro ܐܡܚܝܬܐ; Iob.
29, 18 (l. l. pag. 202 l. 13), ubi ܐܡܚܝܬܐ pro ܐܡܚܝܬܐ; Iob.
31, 26 (l. l. p. 203. l. 14) Barh. ܐܡܚܝܬܐ, Polygl. Lond.
ܐܡܚܝܬܐ; Iob. 33, 4 ܐܡܚܝܬܐ in Pol., ܐܡܚܝܬܐ in Barh.
(l. l. p. 204. l. 9.); Iob. 41, 17. 25. (l. l. p. 209. l. 4.) Ps. 5,
3. (v. not. 19.) v. 9. (v. not. 20.) Ps. 10, 5 Barhebr. dat
ܐܡܚܝܬܐ (Hebr. אָמַרְתִּי), Polygl. ܐܡܚܝܬܐ,
quam lectionem ille immerito Graeci causa, qui habet ἀπὸ
προσώπων αὐτοῦ, praefert, quum ipse dicat: „omnes quos
vidimus, codd. occidentt. et orr. cum unica Lomad scri-
bunt,“ sc. ܐܡܚܝܬܐ. (cf. Polygl. t. VI, excerpt. Loftus.)
Sunt tamen multi loci, quibus rursus textus Syriacus, quem
Polyglotta sequuntur, ei quem Barhebraeus laudat, praefer-
endus videtur, v. c. Iob. 6, 5. (Kirsch. l. l. p. 191. lin. 11.)
ubi Barh. ܐܡܚܝܬܐ, editt. et codd. ܐܡܚܝܬܐ; ib. v. 16. (l. l. p. 192
l. 3) pro ܐܡܚܝܬܐ codd. et edd. legunt ܐܡܚܝܬܐ; ib.
v. 26. (l. l. lin. 12) Barh. ܐܡܚܝܬܐ, Polygl. ܐܡܚܝܬܐ,
ܐܡܚܝܬܐ, quod non cum claris. Leo mutandum. Iob. 8, 16.
(l. l. p. 193. lin. 12.) Barh. ܐܡܚܝܬܐ, Polygl. et codd. ܐܡܚܝܬܐ,
Iob. 10, 22. (l. l. p. 194. lin. 10.) Ps. 18, 34. (not. 65.)
v. 46. (not. 76.) Ps. 49, 16 Barh. legit ܐܡܚܝܬܐ, pro quo
Polygl. ܐܡܚܝܬܐ, quod ille ipse recte confecit supponendum.
(v. excerpta Loftus. l. l.) a) Cum Ephraemo saepius
contra Polyglotta consentit noster, v. c. Iob. 19, 25. (Kirsch.

a) Plures varr. lectt. e Gregorii Barhebraei scholiis petita
leguntur inter varr. lectt. ab Herb. Thorndicio collectas
Polygl. t. VI.

l. l. p. 197. lin. 12.) 24, 6. (ib. p. 199. l. 10.) 31, 26. (ib. p. 203. l. 14.) 41, 25. (l. l. p. 209. l. 6. not. **) 42, 14. (l. l. p. 210. l. 4.), nonnunquam vero Pol. cum Ephraemae contra nostrum, v. c. Iob. 39, 18. (l. l. p. 207. l. 4.); al. loc. Barh. cum Polygl. contra Ephr. facit, ut Iob. 27, 16. 17. (l. l. p. 201. l. 4.), aliis denique omnes dissentiunt, v. c. Iob. 29, 18. (l. l. p. 202. l. 13.) 36, 4. (l. l. p. 205. l. 2.) 42, 14. (l. l. p. 210. l. 5.) Quod vero monendum restat, Barhebraeus ut textum Syro-hexaplaem, ita Syriacum int. simpl. non ubique accurate laudat, quae in re comparandus est cum *Ephraemo*^a); quod quidem haec docent exempla: Iob. 1, 6. (Kirsch. l. l. p. 187. lin. 18.) versuum sequentium argumentum breviter et suis potissimum verbis innuit (cf. p. 188. lin. 8.), deinde ad versum 17, quem iam explicando praetergressus erat, reddit eiusque verba Syriaca laudat et exponit. Iob. 37, 10. (l. l. p. 205. l. 14.) vocem ad v. 9. et alteram ad v. 13. pertinentem immiscet (Kirsch. l. l. p. 205. lin. 15. 16.), idemque facit 38, 9. (l. l. p. 206. l. 12.) 39, 16. (l. l. p. 207. l. 3.)

Codices, quos noster in textu interpretationis simplicis afferendo et emendando adhibuit, pluries ab eo commemorantur atque distinguuntur „*occidentales et orientales*,” , b) h. e. qui in Aramaea occidentali et orientali factabantur; iisdem vero vetustatem tribuit ad Ps. 18, 21. 72, 9. c), quibus tamen locis auctoritatem eorum spernit. Unum ex istis codicibus accuratius denotat noster,

a) Ephr. opp. ed. P. Benedict. Rom. 1740. t. II. v. c. hoc cadit in loc. Iob. 15, 18 — 15. (pag. 7. A.) et 26, 13. quo loco respicit cap. 38. v. 7. (pag. 11. A.)

b) Polygl. t. VI. Excerpt. Leftas.

c) Ibidem.

codicem Michaelis patriarchae Iacobitarum a), quem his ob-
eo laudatum dicit Assemanus, scilicet ad Gen. c. 12. et in
Cant. Cant. b) Quorum quidem lectionum prioris et illius-
modi reperisse, ait Wisemannus, c) in codice Vaticano
horrei, de altero tamen nihil statuit, quoniam in eodem mu-
tilus est inde a Ps. 37 med. Est autem, ut videtur, codex
ille Michaelis non diversus ab eo, quem Pentateuchum Ara-
bice et Syriace continere et cum textu Hebraeo congruere di-
cit fusiussque describit Gloc. Ridley d). Alterum exem-
plar evangelia complectens et sub eodem Michaeli exaratum
laudat Renaudottius e), ita ut verosimile sit, Michaeli
omnem S. S. interpr. simpl. denuo exarandam curasse.

*Editiones seu recensiones versionis simplicis, quas no-
ster consulit, leguntur Carcaphensis et Nestoriana, parum
adhuc cognitae, quam ut accuratius de iis liceat disserere,
sed quas ab illa punctis apicibusque fere tantum abhorre-
re, virorum, apud quos hac de re iudicium est, auctoritate con-
stare nunc videtur f). Nestoriana laudatur saepissime ad*

a) Est primus huius nominis, qui et Magnus dicitur, † a.
p. C. 1199.

b) *B. Or.* II. p. 233. col. 2.

c) *Hor. Syr.* p. 141. not. 5.

d) In *dissert. de Syriacis novi foederis versionibus*, quae legi-
tur post Wetsten. libell. ad cris. atque int. n. 2. ed. Seml.
Hal. 1766. pag. 255. sqq.

e) *Ass. b. o. II.* p. 154. col. 2. Locum Renaud. liturg. orr.
Par. 1716. t. II. p. 448. inspicere non licuit mihi.

f) De *rep. Nest.* cf. *Ass. b. o. III.* 1 p. 304 c. 1. 2. §. VII
p. CCXXXVI sqq. Eichh. *Einl. ins a. T.* ed. IV. pag. 149.
Wisem. *h. S.* p. 140 sq. 203, qui nonnullas varr. lectt. a Barh.
allatas refert. De *Carcaph.* autem cf. eiusd. commentat. de cod.
Carcaph. 1. 1. p. 149 sqq. Confirmat enim iste v. cl., eam edi-
tionem servare quidem textum int. simpl., peculiarem autem

Psalmos et in quovis fere v. et n. t. libro adhibetur a nostro; a). ad Iobum semel tantum affertur, nempe 2, 11. (*Kirsch.* chr. p. 189. l. 1.) Erravit igitur *Brunsius*, v. cl., ad Ps. CXVIII., 176. dicens: „Nestorius (falso pro: Nestor. Version), der nur allein bei dieser Stelle in den Psalmen angeführt wird b).“ *Carcaphensis* autem ad Psalmos tantum laudatur, v. c. ad Ps. 26, 6 c): 107, 23. 135, 23. 126, 3 d).

IV,

Praeter versionem simplicem, cuius fontem Barhebraeus *textum Hebraeum* dicit e), hunc ipsum eiusque codices

eius indolem in eo potissimum cerni, quod nomm. propr. et voces Graeco-Syriacas ad orthographiam Graecam seu Harclensem accommodata exhibeat; praeterea vero eam levius tantum discrepare a matre aliumque librr. ss. ordinem (in n. t. Harclensem) tenere. Originem porro ei tribuit Iacobiticam seu Monophysiticam et locum territorium *montanum Sigarense* Mesopotamiae. (Ass. b. o. I. p. 274 not. 4.) Causam denique, unde sit exorta, in inclinatione Monophysitarum ad *textum Graecum* ponit.

a) Hanc notitiam debeo *Bernstenie*, v. cl. — Laudatur Nest. Ps. 18, 29. 8, 5 (*Wis. h. S. p. 143*). Ad *Matth.* 46ies affertur.

b) *Eichh. Rep. t. XIII. p. 196*.

c) *Wis. l. l. p. 160. col. p. 200. 206*. Exemplar *Barberini* pentaglot. autem non habet hanc var. lect.

d) *Pol. t. VI. Exc. Loftus.*, ubi tamen priore loco pro *ⲓⲁ* sing. est ponendus, posterior autem falso laudatur: 186, 1. cf. *Wis. p. 159 sq. 205 sq. 200. 144*. — Ad Ps. tantum *Carc.* affertur, docuit me *Bernst. v. cek*, quocum consentit *Wis. l. l. p. 204. n. 20*. Locum 126, 3 etiam *Bernst.* auctoritate addidi.

e) *Kirsch. l. l. p. 144. l. 18. Hist. dyn. ed. Pocock. p. 100*.

pluries laudat, v. c. ad Ps. 5, 1. a) 10, 1. b) 33, 2. c) 40, 7. d) 68, 14. e); semel tantum ad Iob. 26, 13, f) ad alios tamen libros saepius, ut me docuit Bernst. v. cel. At vehementer dubito, num ipse noster codicem Hebraeum inspexerit neque potius alios, qui ante ipsum singula quaedam inde excerpsissent et codicibus interpretationum S. S. Syriacarum aut commentariis suis Syriace adscripsissent, secutus ea in scholia sua receperit. Ut enim taceam, nostrum ita raro textum Hebraeum laudare et rationem, qua varios versionis simplicis reliquarumque versionum locos critice et hermeneutice tractaverit, satis ostendere, eum, si vere illum consulisset, aliter exposuisse et diiudicasse hos (cf. *proleg.* V. VIII. IX.); illi ipsi loci, quibus modo laudatis verba auctoris Hebraei affert, probare videntur suspicionem nostram. Et enim Ps. 33, 2 habet: **חֲנֹנִי מִנְּבִלֹתַי** (g) **וְעֵלִי מִכֶּחָרִית** **חֲנֹנִי מִנְּבִלֹתַי** **וְעֵלִי מִכֶּחָרִית** „Chenoro nomen est Syriacum, in textu Hebraeo autem legitur Niblo (נִבְּלוֹ), quemadmodum dicit Origenes.“ Quae vero parum cum textu Hebraeo consentiunt; etenim in hoc **חֲנֹנִי** **וְעֵלִי** respondet **חֲנֹנִי** et **וְעֵלִי**; videtur igitur noster hoc loco Origenem temere esse secutus, quem tamen num recte laudaverit et intellexerit, diiudicare non possum, quum locum, quem noster respiceret, non invenerim. Ps. 10, 1

- a) v. not. 4. 3.
- b) Wisem. l. l. p. 103. *Polygl.* t. I. *prolegg.* p. 91.
- c) Bruns. in Repert. l. l. p. 191.
- d) Id. in Kennic. diss. gen. Braunsch. 1733. p. 34.
- e) Bruns. in Rep. l. l.
- f) Kirsch. l. l. p. 200.
- g) Bruns. habet l. l. **חֲנֹנִי**, per errorem typogr., ut videtur.

dicat: **חֲכִימָהּ כִּי יִסָּא חֲכִימָהּ מִלֵּךְ בְּמַלְכָּהּ חֲכִי**
 „Et in aliquot codd. Hebraeis pro *διὰ ψαλμα*
 (lectio Graeca est, quam affert noster) scribitur: *semper*.“
 Apparet autem, puto, ex his Barhebraei verbis, eum lec-
 tionem aliquam discrepantem a Graeca ex codd. Heb. afferre
 voluisse; quod tamen non potuit textu Hebraeo inspecto;
 nam verba **חֲכִי חֲכִי**, *omni tempore*, nonnisi efficiunt in-
 terpretationem variam eiusdem vocis Hebraeae **חֲכִי**, quam
 LXX expriment: *διὰ ψαλμα*, et quam Aquila convertit *dei*. De
 Ps. 6, 1, qui locus sententiae nostrae etiam favet, cf. not.
 3. 4. Ps. 68, 14. pro verbis Hebraeis **בֵּין שַׁפְתֵּימָם** apud nos-
 trum leguntur **כַּאֲלֵּי מַלְאָךְ**, *in terra pulveris*, quasi pro
שַׁפְתֵּימָם, *crates pecuariae*, esset **אֶשְׁפַּתוֹת**, *sterquilinia*,
fimeta. Ps. 40, 7 laudat vocem Heb. **אֶזְנוֹיִם** Syriacis lit-
 teris scriptam **אֶזְנוֹיִם**, quam explicat **מִמְכָּן**, *auditus*; et
 potius debuit pro hac ponere **אֶזְנוֹיִם**, *aures*. Iob. 26, 13 pro
 voce Hebr. **בְּרִיחַ** dedit **חֲכִימָהּ**, *tortuosus*, quasi vox
 Hebraea a Syriaca, quam int. simpl. adhibuit, sc. **בְּרִיחַ**,
qui fugit, fugax, discreparet; sed potius ista conversio
 bene ita convertit vocem **בְּרִיחַ**; **חֲכִימָהּ** autem in eadem ver-
 sione respondet verbo **חֲכִימָהּ** pariter atque **חֲכִימָהּ**, quod
 noster reposuit, quamquam posterius melius esse videtur.
 Ceterum puto, nostrum hoc loco Hebraeum laudare aut ex
 eodem fonte, unde *Ephraemus* a) hausit, aut ex hoc ipso;
 uterque enim eadem prorsus verba Hebraei affert, tantum
 quod *Ephraemus* pro **חֲכִימָהּ**, quod verbum Ies. 27, 1 le-

a) cf. eius opp. ed. Benedict. Rom. 1740. tom. II.
 pag. 11. A.

gitur, habet **סִבְבָּ** a), quae vox rarissima a nostro forsan commutabatur cum alia usitatioe, qualis est prior; ita ut iste locus Barhebraei fidem afferat versioni Latinae scholiis Ephraemi appositae, quae **סִבְבָּ** expressit: *tortuosus*. Quicumque vero auctor fuit verborum istorum ex Hebraea in Syriacam linguam translatorum, is voces Hebr. **נִרְחַ** et **עֲקֻלְתָּן**, quae Ies. 27, 1. Syr. **ܥܩܠܬܐ** respondet, confuisse videtur.

V.

Similia fere ac de textu Hebraeo, dici possunt de *Graeco* **τῶν ο'**, quem, ut ipse in prooemio horrei profitetur, b) saepe affert cuiusque codd. eosque vetustos a se adhibitos confirmat, v. c. ad Ps. 5, 9. c) Ps. 8, 2. d) 14, 3. e) Constat enim quidem et Barhebraei ipsius testimonio, f) et consensu, qui inter verba Graeci ab eo Syriace allata et textum codicum versionem Syrohexaplarem continentium g) intercedit et qui raro tantum discrepantiis minoris momenti, de quibus infra sermo erit, turbatur: nostrum, quas ex Graeco attulerit lectiones, ex illa ipsa interpretatione a *Paulo* epi-

a) Michael. in lex. Cast. pag. 780. habet **סִבְבָּ**, quod mutandum.

b) Kirsch. l. l. p. 145, l. 2. 3.

c) v. specim. ad h. l.

d) Pol. t. VI. exc. Loftus., quo loco noster dicit „*Syriacos τῶν ο' codices.*“

e) Pol. l. l.

f) Kirsch. l. l. p. 145 l. 15 seqq. col. Ps. 8, 2 (v. not. d).

g) Cod. Ambros. et Paris. (cf. Eichh. Einleit. ins a. T. p. 181.)

scopo Telae confecta sumpsisse; sed tamen quaeritur, an praeter hanc textum Graecum τῶν ὁ ipse inspexerit et contulerit cum ea. Quod ut fere negem, haec praesertim me movent: *primum*, quod si vere textum Graecum adhibuisset, varios locos aliter et rectius quidem intellexisset; cuius rei ut luculentius exemplum proferam, les. 66, 5, quem locum noster in *libro splendorum* seu *grammatica* linguae Syr. maiore laudat int. simpl. vituperandae causa, a) Hebr. leguntur אָמְרוּ אֶחָיִכֶּם שׂאֲנֵיכֶם, *dicunt fratres vestri odio habentes vos*, quae int. illa reddit: אֲמַרְתֶּם לְאַחֵיכֶם שׂאֲנֵיכֶם, *dicite fratribus vestris odio vos habentibus* (pronuntiaverunt enim אָמְרוּ); Syrus vero hexaplaris teste Barhebraeo habuit: אֲמַרְתֶּם לְאַחֵיכֶם שׂאֲנֵיכֶם, quibus verbis Graece respondent haec: εἰπὼς ἀδελφοὶ τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, ita ut אֲמַרְתֶּם pro imperat. sit habendum. Iam vero ut omittam, et int. simpl., et Syrohex. a textu Hebraeo male aberrare; quis non videt, Graeci lectionem, si אֲמַרְתֶּם, ut debet, pro imper. sumatur, utpote insanam praeferrī non posse interpretationi simplici, quae certe sanior est putanda; et tamen noster hoc facit. Quid igitur restat, nisi Barhebraecum perversa sectantem volueris, quam ut statuas, eum formam modo dictam pro 3. pl. praet., quod licet, accepisse, unde saltem melior existit sensus Syrohexaplaris, quamquam vel sic simplici non anteponendus; sed potius, si textum Hebraeum vidisset, utrumque relicere debuit. Alius locus in schol. ad Ps. 5, 1 (v. not. 9.) legitur, qui eandem movet suspicionem; alius etiam Ps. 19, 4, b) ubi Hebr. offert: אֵין-אֶמֶר וְאֵין

a) Ass. b. o. II. p. 279. col. 2.

b) Polygl. t. VI. exc. Loft.

: קִלְמָם בְּלִי נִשְׁמַע קִלְמָם, pro quibus int. simpl. apud Barh. habet: b) ܠܝ ܢܫܡܥ a) ܠܝ ܢܫܡܥ c) ܠܝ ܢܫܡܥ, int. Syroh. autem: d) ܠܝ ܢܫܡܥ e) ܠܝ ܢܫܡܥ, quae verba Syrohexaplaria noster dicit „opposita iis, quae in int. simpl. legantur, quippe quum illa significant, omnino non audiri vocem eorum (sc. *ἡμερῶν καὶ νυκτῶν*), haec autem, omnem vocem audiri in sermone eorum“ (sc. dierum, noctium et rel.). Statuas igitur necesse est, nostrum verba hexaplaria ita intellexisse: „Non est (sunt) sermo neque verbum (aut: sermones, verba) eorum (ܠܝ ܢܫܡܥ sc. *ἡμερῶν* etc.), quorum non auditur vox,“ h. e. non loquuntur ii, quorum etc. Iam vero si inspexisset Graeca, *οὐκ εἰσι λαλῶντες οὐδὲ λόγους, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν*, aliter de re iudicasset; illud ܠܝ ܢܫܡܥ enim non convertendum est: „eorum,“ sc. dierum etc., sed potius respondet *τῶ ὧν* et illud ܠܝ ܢܫܡܥ in ܠܝ ܢܫܡܥ referri debet ad suff., quod latet in ܠܝ ܢܫܡܥ et Gr. *αὐτῶν* exprimit; *ὧν αὐτῶν* vero ad *λαλῶντες* et *λόγους* pertinent atque ܠܝ ܢܫܡܥ modo dictum, quod fere pleonasticum videtur, indicat hoc loco arctum, qui inter ܠܝ ܢܫܡܥ et suff. ܠܝ ܢܫܡܥ intercedit, nexum. Pertinent huc etiam loci, qualis Ps. 18, 2, ubi cf. not. 36. f) *Deinde* offendere debet, quod ubi textus Syrohexaplaris, quem noster ante oculos habuit, discrepat ab ipso Graeco, huius

a) Polygl. ܠܝ ܢܫܡܥ.

b) Polygl. dant ܠܝ ܢܫܡܥ.

c) Pol. ܠܝ ܢܫܡܥ.

d) Gr. *λαλῶντες*.

e) Gr. *λόγους*.

f) Eandem sententiam de novo testamento amplexus videtur Bruns. in diss. gener. Kenn. p. 36.

rei ab eo mentio prorsus non fit, v. c. Ps. 18, 1 (not. 85). 5, 1 (not. 8). a) Denique his locis, quibus conversiones ex Graeco τῶν ο' textu factae, Aegyptia igitur et Armeniaca, aut inter se, aut ab illo ipso dissentiunt, discrepantes earum lectiones non diiudicat secundum illum; quod tamen expectatur, si eum verba Graeca consuluisse putea; cf. v. c. Ps. 5, 9. 10. 8, 5. b) 18, 26. 33. 40. 44. Idem valet de his locis, quibus codices Syrohexaplares ipsi lectionis varietatem praebent, v. c. Ps. 5, 9. 14, 3. c).

Quibus quidem, ubi plura Barhebraei scholia pluresque interpretationis Syrohexaplaris libri innotuerint, aut confirmandis aut refutandis iam pauca liceat adicere de ratione, quae inter textum Syrohex., quem noster laudat, eumque, quem Bugatus d) e cod. Ambros. edidit, intercedat. De qua vero, quantum ex paucis, quae suppeditant Ps. 5 et 18, exemplis est colligere, similia fere dici possunt his quae Bruns. e) v. cl. de codice Parisiensi quantum librum Reg. amplectente affirmat, quem scilicet „cum fragmentis a se ex

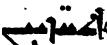
a) Adiecerim h. l. Ps. 8, 1. (*Polygl. t. VI, exc. Loft.*), ubi legitur sing. *صَحِيحٌ* (quod mutandum videtur in *صَحِيحَاتٌ*) pro plur. *صَحِيحَاتٌ*; 14, 3: *صَحِيحَاتٌ* pro *صَحِيحَاتٌ* (ibid.); 19, 4 (v. pag. anteced. not. c. d.); 16, 2: *صَحِيحَاتٌ*, Gr. τῶν ἀγαθῶν μου (Wisem. l. l. p. 142 et Walt. in proll. t. I. p. 91). Possunt tamen his locis, excepto fortasse postremo ob variorum testium consensum, inesse errores typograph. aut librar.; quamquam rursus verosimile est, Barh. ipsum textu Graeco non adhibito nonnunquam de punctis laborasse.

b) Wisem. l. l. p. 143 sq.

c) *Polygl. t. VI exc. Loft.*

d) Caiet. Bugatus: Psalmi secundum edit. LXX intt. Mediol. 1820.

e) Eichh. Rep. t. VIII. p. 90 sq.

Barhebraeo excerptis accuratissime congruere“ ait; quod tamen minus valere videtur de nominibus interpretum variis interpretationibus apposis, in quibus Barhebraeus et codex ille saepius dissentiunt, cuius rei causa cf. IV. Reg. 2, 8. 3, 4. 4, 39. 25, 18. a) Plerumque enim ed. Bug. quoque cum nostro accurate congruit, pluribus tamen locis variae offendunt lectiones, quae licet minoris sint momenti, varium tamen admittunt iudicium et in haec potissimum genera dispesci possunt: a) Barhebraeus videtur passim verba Syriaca, quod iam supra de versione simplice observatum est (prol. III. p. 8), negligentius laudasse, v. c. Ps. 5, 2. 18, 32. 19, 41, quibus locis ed. Bug. cum suff. offert, Barhebraeus autem suffixum nominibus annectit, quorum quidem illud magis esse ex indole vers. Syrohexaplaris, satis superque probant Ps. XIV et XVII. a Bernstenio v. c. edit. alteri chrest. Kirsch. inserti. (pag. 157. 159.) (cf. not. 17 ad Ps. 5.) Deinde huc pertinent: Ps. 18, 8 (not. 40), 5, 8 (not. 21), 18, 8 (not. 38). b) Pluribus locis indoles versionis Syrohexaplaris et textus Graecus lectionem Bugati ei quam Barhebraeus dat, praefarendam suadent, v. c. Ps. 5, 1 (not. 8). 10 (n. 27). 13 (n. 33). 18, 1 (n. 35). v. 34 (n. 66). v. 36 (n. 70). v. 37 (n. 71). c) Neque desunt loci, ubi dubium, uter textum Syrohexaplaem rectius attulerit, quo referuntur Ps. 5, 1 (n. 12). 18, 12 (n. 46). v. 17 (n. 50). v. 27 (n. 56). v. 37 (n. 71). v. 43 (n. 72). d) Aliis denique locis lectio Barhebraei ad corrigendum textum Bugati adhiberi potest, ut Ps. 5, 1 (not. 8). 18, 16. (vid. not. advocem textus Syr.) v. 30 (n. 62).

a) Eichh. I. I. VIII. IX. X.

Quod reliquum, noster versionem Syrohexaplam ad lobum plane non laudat, ad Pentateuchum, ut Bernste-
nius v. c. me docuit, pluries quavis pagina, item ad Ios.,
Iud., Sam., Reg., Proverb., Ecclesiasticum, Coheleth
(semel tantum), Cant. Cant., ad librum Ruth nullibi, ad
Ies., Dan., Ierem. persaepe, ad Esaiam nullo loco, ad
quosdam ex Prophetis Minoribus, ad Psalmos denique, quod
ex Pa. 5 et 18 apparet, satis frequenter.

Praeter LXX. intt. noster haud raro affert *Aquilae*,
Symnachi, *Theodotionis*, edit. V et VI lectiones, ac praeci-
pue quidem primorum duorum; quas versioni *ἡ οὐ* Syria-
cae adscriptas eum invenisse, per se admodum est verisimile
et confirmatur cod. Ambrosiano, qui easdem fere, quas Bar-
hebraeus, habet a). Minoris autem has versiones ab eo
habitas esse momenti, quam LXX intt., inde fere conclu-
seris, quod in praefatio horrei b) ait, „*se iis minus ad con-*
firmandam (ܐܘܪܝܬܐ),“ quod de illis affirmat paullo ante,
„*quam ad illustrandam* (ܐܘܪܝܬܐ) *Simplem usum esse.*“

a) Aquilae et Sym. fragmenta plura leguntur Ps. 5. 18. Theo-
dotion laudatur v. c. ad Ps. 7. tit. (Polygl. t. VI. exc. Lof.)
Ed. V ad Ps. 89, 8. 49, 11. (Bruns. in Repert. t. XIII, qui
a p. 184 plura profert exempla lectionum Syrohex. e Barh. cf.
eundem ib. t. VIII — X in *cur. hexapl.* ad IV l. Reg. Hasse
Bibl. or. Aufs. p. 6 sqq.)

b) Kirsch. chrest. ed. B. p. 145. l. 4. 5. Falso col. Assem.
convertit: *Pentapla*, *Hexapla*, pro: *versio* V, *versio* VI. Item
Hoffm. v. cl. in Berth. krit. Journ. XIV p. 270, qui vero
recte p. 271 dicit *vers. V*. In textu enim Syr. legitur: ܐܘܪܝܬܐ
ܐܘܪܝܬܐ sc. ܐܘܪܝܬܐ, *editio*, quae vox additur ap. Bruns. (v.
n. a.)

Samaritanam versionem ad Gen. c. 4 a Barhebraeo allatam dicit *Assemanus* a). Quodsi v. ins. recte citavit neque codex Pentateuchi Samaritani ipse potius a nostro adhibitus est, illa interpretatio intelligenda videtur, quae auctoris aetatisque incertae ex codice modo commemorato fluxit b).

Versio *Armeniaca* et *Aegyptia* a Gregorio saepe Ps. 6. 18. laudantur, utraque vero ad Psalmos tantum c).

Versionem Arabicam semel ad Ps. 18, 30. citatam invenire licet (cf. not. 61).

Harclesiensis (ܡܨܠܬܐ) versio Syriaca a *Thoma Harclensi* (a. p. C. 616) nomen habens nonnisi ad novum testamentum usurpatur d).

De *Iacobi Edesseni* additione v. t. vide quaedam in not. 28 ad Ps. 6.

VI.

Praeter versiones S. S. *commentatorum* quoque *Iudaeorum*, *Graecorum* et *Syriacorum* adiumenta non respuit noster, quorum, quum ex iis, quos duces quisque elegit, ipse optime cognoscipossit, ordinem breviter nunc recensere. Ac primum quidem ex *Iudaeis* nomine appellat *Assaphum* sacerdotem *Hebraeum* et fratrem *Esrae* scriptoris. (a. 458

a) B. O. II. p. 283 col. 1, quo loco omnes paene, unde hauserit Barh., fontes enumerantur.

b) de Wette. Einl. ins a. T. ed. III. §. 63.

c) V. not. 29 ad Ps. 5. Wisem. p. 142. *Aegyptia* est *Coptica*, ut putant Wisem. l. l. et Bruns. (Eichh. Rep. XIII p. 186.)

d) Wisem. p. 204 n. 20. Ass. b. o. II p. 94 no. IV. Kirsch, chr. ed. B. p. 145. l. 13 sqq. Eichh. Einl. ins a. T. ed. IV §. 269. Idem me docuit Bernst. v. c. ipse.

a. C.) a) *Alia autem locis Iudaeos et Hebraeos simpliciter vocat, v. c. in prooemio ad Iobii scholia et Iob. 41, 25. b)*

Græcos deinde scriptores hos laudat: Iulium Africanum (+ c. a. p. C. 232) presbyterum Nicopoleos Palaestinae, quem Assem. frequenter citatum dicit monens simul, eum modo Iulii, modo Africani nomine appellari, ita ut dubitare possis, an utrumque eandem significet personam. Videtur autem idem a nostro laudari initio prooem. ad Iob. verbis: ܐܠܗܐ ܕܝܗܘܕܐܐ, sanctus Iulius o). Hippolytum episcopum (c. a. p. C. 230). d) Origenem (+ 254), qui nominatur v. c. Ps. 33, 2. e) Iulium Papam (+ a. 352). f) Athanasium Alexandrinum (+ 372 p. C.) ad Ps. 6, 1, g) Ps. 1, ad Gen., Exodum et mult. al. loc. teste Bernst. v. c. Basilius Magnus episcopus Neocaesareae Cappadociae (+ a. 379) bis in Genesi citatur teste Bernst., v. c. ad Gen. 1, 2 ex homilia h). Gregorius Nazianzenus (+ a. 390.) i), cuius operum duae apud Syros erant interpretationes Syriacae, altera Iacobi Edesseni, altera Nestorianorum. Epipha-

a) Kirsch. chr. ed. B. p. 186 l. antepen. Affertur idem in *chren. Barh. Syr.*, quod ed. Bruns. et Kirsch. p. 10 l. 19.

b) Kirsch. chr. ed. B. p. 187 l. 3 et p. 209.

c) Ass. b. o. II p. 129 c. 1. coll. III, 1 p. 14. Kirsch. I. l. p. 186 l. 5.

d) Ass. III, 1 p. 15 c. 1. p. 607 c. 2, ubi scholia eius Syriaca commemorantur.

e) Bruns. in Eichh. Rep. XIII p. 191.

f) Inter scriptt. Gr. a Barh. citatos refertur ab Ass. II p. 295. Anaphora eius Syr. commemoratur ib. I p. 574, V.

g) V. not. 15 ad Ps. 5.

h) Ass. I p. 68 c. 1. Opera eius Syr. exstant. (Ass. I p. 475 c. 2 et III, 1 p. 20 n. 1.)

i) Ass. II p. 807, 10 coll. III, 1 p. 23.

nus (+ a. 402) initio proem. ad Iobam laudatur a). *Ioannes Chrysostomus* (+ a. 407) citatur in eod. proem. nomine: *ܝܫܬܝܢ ܝܫܥ*, S. *Ioannes* b). *Theodorus Mopsvestenus* (+ c. a. 428), Nestorianorum pater dictus a *Barsalibaeo*, cuius opera Syriace convertit *Ibas* episc. Edessenus (a. 436) et *Babaeus* Selenoize et Ctesiphontis episcopus (a. 496). Laudatur etiam init. proem. Iob. c) *Cyrillus Alexandrinus* (+ 444) d). *Severus Antiochenus* patriarcha Isaacitarum (+ a. 539), cuius opera *Paulus* Gallinici episcopus (a. 503) et *Iacobus Edessenus* in linguam Syr. transtulerunt e).

Syrorum porro scriptores apud nostrum laudantur: *Ephraemus* (+378 p.C.), cuius commentarii ad Pentateuchum, Ion., Ierem. et quidem ad Gen. et Exod. breviores illi res tractantes in horreo exstantur teste Assemano, v. c. ad Gen. 1, 2. Ion. 3, 8. Ierem. proem. f) *Iacobus Sarugensis* (+ 521 p. C.) episcopus Batnarum Mesopotamiae, interpret v. et n. t., laudatur a Barhebraeo ad Gen. 6 et in Matth.,

a) Kirsch. chr. ed. B. p. 186 l. 5. Videntur eius scripta Syriace exstitisse, cf. Ass. I p. 607 c. 2. t. II p. 499 col. 2. p. 502, XXVIII.

b) Kirsch. l. l. lin. 5. Ass. III, 1 p. 24 n. 6 frequenter allatos dicit eius sermones. Opera autem eius Syr. commemorantur I p. 475 col. 2. Berth. Journ. l. l. p. 278.

c) Kirsch. l. l. lin. 14. Ass. II p. 158 c. f. F p. 9 sq. 199 sq. III, 1 p. 85. Berth. l. l. p. 265. 273.

d) Scripta eius Syr. fuisse videntur, cf. Ass. I p. 607 c. 1. p. 562 c. 2. t. II p. 502, XXVII et XXVIII.

e) Ass. I p. 469 c. 1. II p. 46. 321.

f) Ass. b. o. I p. 67 sq. p. 70 c. 2. p. 72 c. f. II p. 129 c. 2.

utroque loco ex sermonibus, quos conscripuit. a) *Philoxenus Mabugensis* (+ p. a. 522) episcopus Mabugi seu Hierapoleos Syriae, qui et *Xenaias*, comment. in S. S. et versionis Philoxenianae auctor, Iacobita, citatur ad Matth. 20, 22 ex commentariis. b) *Iacobus Edessenus*. c) *Danielis Salachensis* episcopus urbis Salach in Mesopot. sitae, qui floruit a. a. 700, *Iacobi Edesseni et Georgii Arabum* episcopi aequalis auctorque expositionis in Psalmos. d) *Georgius Arabitensis* episcopus Iacobita. (+ 724). e) *Ioannes* episcopus Damasc. in Mesopotamia sitae (a. 837). f) *Mosas Barcephas* (+ a. 903) cognomine *Severi* episcopus urbis Beth Raman ditionis Niniviticæ, Iacobita, interpres v. et n. t. g) *Ioannes Maro* (ܝܫܬܝܢܐܢܐܡܪܐ) monachus Iacobita. (+ 1017), diversus a *Ioanne Marone* patriarcha Antiocheno (a. 700), semel laudatur in libro Sapient. h) *Didysius Bartalibi* episcopus Amidæ urbis Armeniæ, (+ 1171), interpres v. et n. t., Monophysita. i) *Davidus Monachus*, Pauli filius, episcopus Iacobitarum incertæ ætatis. k).

a) Ass. I c. XXVII p. 223 sqq. p. 296 c. 2. p. 327 c. 1. p. 339 c. 1.

b) Ass. II p. 10 sqq. p. 23 c. 1.

c) V. not. 18 ad Ps. 5.

d) Ass. I p. 495.

e) Ass. I p. 494 sq. coll. II p. 160. 335. 338.

f) Ass. II p. 118 sqq. p. 278 c. 2. p. 219 not. 1. p. 474 c. 1.

g) Ass. II p. 127 sqq. col. p. 218.

h) Ass. II p. 283 sq. 350 sq. III, 1 p. 189 no. 5. Ex quibus sunt corrigenda quæ Ass. habet t. I p. 510.

i) Ass. II p. 156 sqq. coll. Bertholdt: Journ. I. I. p. 265 — 68.

k) Ass. II p. 243 coll. I p. 518.

Praeter hos in prooemio ad Iobum a) *Arud* (ܐܪܘܕ) quidam a Barhebraeo laudatur, qui eum hoc loco „*Chaldaicum* (i. e. astrologum) *Punicum ex Tyro*“ et in chron. Syr. p. 10 l. 17 „*Cananaeum*“ (ܐܪܘܕ ܡܢ ܕܢܗܠܐ) dicit. Fortasse alius non est ab eo, quem Assemanus inter Ephraemi discipulos, qui a vera fide aberraverint, refert a Graecis *Arovan-drum* dictum et eloquentiae laude celebratum. b)

Saepius denique noster fontes nominatim non affert, sed simpliciter scribit: „*aliquot*“, vel: „*alius*“, vel: „*interpretes*“, cf. Iob. 9, 9. 16, 10. 16, 7. 24, 6. 26, 14. 30, 7. 32, 2. 39, 13. 40, 11. 41, 25. (v. Kirsch. chr. ed. B.) Ps. 18, 44, quibus locis ܐܠܝܩܘܬܐ, „*aliquot*“, Iob. 41, 25, ubi bis ܐܠܝܩܘܬܐ, „*alius*“, et Iob. 12, 18, ubi ܐܠܝܩܘܬܐ, *interpretes*“, legitur.

VII.

Iam vero ex hoc fontium indice, qui ostendit, nostrum optimos quosque, ecclesia Latina excepta, interpretes, qui ante ipsum S. S. operam dederant, cognitos habuisse et adhibuisse rationes eorum theologicas non curantem, id, puto, apparet: eum vix omnium eorum opera inspexisse, sed potius ex aliis eiusmodi collationibus ante iam factis multa hausisse. Qua in re magnopere eum adiutum duxerim a codd. versionum, qui ei praesto essent, ac praesertim quidem a

a) Kirsch. chr. ed. B. p. 186. l. 11. 19.

b) Ass. I p. 38. not. 1 et pag. 145. coll. II pag. 313. Ass. l. postr. scribit ܐܪܘܕ et I p. 145 ܐܪܘܕ, pro quo vero in al. cod. legitur ܐܪܘܕ; at puto melius pronuntiari ܐܪܘܕ, quum in *Hist. Dynast.* p. 19 l. 9 Arabice legatur ܐܪܘܕ et si altera lectio praeferenda esset, Barhebr. eam utpote difficiliorum vocali P^{thocho} adscripta notasset.

Græcis Syr. conversis, quos multa veterum interpretum scholia variasque lectiones continere, quem fugit? Atque luculentissime hoc manifestat codex Ambrosianus et cod. Paris. Syrohex., in quorum margine non solum versionum, sed etiam commentatorum Græcorum Syrorumque varia fragmenta leguntur; a) deinde opus illud, quod Assemanus in indice codd. Syriacorum t. II b. or. affixit, pag. 607 no. III affert, codex scilicet aliquis scholiarum ex Græcis Syriacisque interpretibus petitorum, et quæ ante nostrum affi, v. c. *Barsalibi*; quem noster ad imitandum proposuisse sibi dicitur, b) hoc in genere præstiterunt. Unde igitur ex parte saltem intelligitur, cur Barhebraeus sæpe brevissima tantum, paucissima et nomine auctoris carentia laudaverit aliorum scholia. Copia vero praesidiorum in aliis S. S. libris alia nostro affuisse videtur; quæ enim in Psalmis ex interpretationibus S. S. variis desumere ei licuit fragmenta, in reliquis libris s. aut non, aut rariora deprehenduntur; quorum quidem illud, si unicum locum Iob. 2, 11 excipias, ubi recensio Nestoriana affertur, in Iobum cadit. Neque vero offendere debet, quod Psalmi potissimum eiusmodi fragmentis abundant apud nostrum, quum magna eorum auctoritas ususque frequens ante illum alios procul dubio iam adduxisset ad accuratius in iis elaborandum, et eum ipsum, ut iis præsertim magnam impenderet diligentiam, moverit. Ceterum vel ea, quæ noster *Hebraei* nomine adscripto excitat fragmenta, ex codice aliquo Syrohexaplari desumpta esse possunt; eodem enim nomine aut textus Hebraeus in sermonem Syr. translatus legitur, aut quædam de eo observan-

a) Eichh. Einleit. t. II pag. 183.

b) Ass. II p. 282 col. 2.

tur in cod. Ambros. et Paris., v. e. ad IV Reg. 14, 31. 39. 11, 10. Ezech. 21, 4. (Heb. v. 9.) a)

Sed haec sufficiant de adiumentis, quibus instructus noster ad opus accessit; iam vero de ipsa, qua S. S. tractaverit, ratione critico-hermeneutica disputetur, quantum per rerum inopiam licebit.

VIII.

Criticae sacrae, quae apud Syros inde a Iacobo Edesseno demum feliciori progressu gaudere incepit et Barhebraei aetate quamvis laetiforem iamiam de se spem inchoari iuberet, tamen in incunabulis erat, qui magna ex eius Scripturae Sacrae tractandae ratione emolumenta exstitura putaverit, haud parvo in errore sit versatus. Quamquam enim haereticus fuit noster, quod vel unum haud exiguum ipsius hac in re expectationem movet; tamen ecclesiae, cui erat adstrictus, et opinionis consuetudine nimis inveteratae vinculis retinebatur, quominus multa nova, multa etiam audacius dicta constitueret. Unde factum, ut, quam partem artis criticae, si aliunde colligere liceat, haud infeliciter attigisset, eam prorsus fere ab eo neglectam videres, *altior*em dico, quam vocant *criticen in aetate*, *auctore*, *authenticia et integritate singulorum librorum eorumque partium eruendis diiudicandisque positam*. b) Videtur quidem,

a) Bruns. in Repert. t. IX. Eichh. I. I. et pag. 210.

b) Quod huc trahi potest, altioris criticae a Barh. adhibitae exemplum, est *Dionys. Alexandr.* († 265 p. C.) sententia de *Apocalypsi* dicta, quam Barhebraeus quidem in Nomocanone repetiisse dicitur, novis tamen quibusdam non auctam. cf. Ass. b. o. III, 1 p. 15. not. 5.

quae huc pertinent, paucis verbis attractasse in prooemiis singulorum libror. ss. scholia praecedentibus; sed ea quae ad Iobum hac de re attulit, accuratius in eam inquisivisse ipsum minime probant. Neque vero negari potest, nostrum nihil tale de se professum esse in prooemio operis sui, sed potius aliud quid supra (proleg. II pag. 5) indicatum. Maiorem igitur in ea artis criticae parte curam ac diligentiam collocavit, qua *textum Syriacum daret emendatum iudiciumque ferret quum de eius, tum de reliquorum interpretationum lectionibus et interpretationibus inter se aut congruentibus aut dissonantibus*; quamquam eius quoque rei documenta minime sunt frequentia, plura etiam rationem non utique comprobendam ostendunt.

Ac primum quidem ad *textum translationis simplicis* quod attinet, iam supra (prol. III) vidimus, nostrum plurimum codicum et recensitionum collatione instituta in op. glabrorasse, ut illum satis incorruptum exhiberet; quantum vero hac in re ipsi, quantum praestantiae codicum ab ipso adhibitorum et ante eum aliorum labore emendatorum debeamus, non apparet, quum exiguum tantum lectt. varr. copiam ex codd. int. simpl. in lucem protulerit. Inprimis tamen operam suam bene collocasse videtur in punctis vocalibusque vocibus difficilioribus ambiguisque apponendis; quod quidem ante nostrum *Iacobus Edessenus* praesertim fecerat, a) ipse autem tanta prosecutus est diligentia, ut prius voces punctis apicibusque instruxerit, deinde vero eadem iterum expressis verbis indicaverit, pluries etiam falsam legendi rationem praeterea notaverit; cf. Iob. 3, 12. 4, 15. 7, 6. 11, 6. (Kirsch. chr. ed. B.) Ps. 18, 44. Contra codicum aucto-

a) Ass. b. o. II p. 282. c. 2.

ritatem Barhebraeum textum v. simplicis mutatum dedisse, exemplum quod probaret, non inveni; modo illud excipias, quod nonnunquam seriem verborum locorumque negligens argumentum solummodo verbis paulum mutatis indicat (prol. III p. 8); quod vero raro tantum accidit atque facilius ignoscitur, quum iis praesertim scripserit, qui transl. simpl. manibus tererent et quae verbotenus citarentur, ab iis quae liberius paullo, mox discernere. Praeterea autem noster *coniecturis* nonnunquam gaudet, ubi codicum lectio minus ei aridet, aut *sensu*, aut *Graeci auctoritate metus*; quod tamen neque inepte fecisse, neque coniecturas suas in textum male intrusisse videtur. Cf. Iob. 29, 19, ubi pro יָלַל, *umbra*, vult יָלַל, *ros*, et sane hoc melius, quum in Hebr. sit לַיַל (Kirsch. l. l. p. 202). Ps. 10, 5 pro מִלְפָּנֵי, *a coram eo*, proponit מִלְפָּנֵי, *a facie eius*, quae Polygl. dant, et quidem hoc loco auctoritate Graeci fretus, qui habet (Ps. 9, 26) *ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ*. At hoc loco opus non est ea coniectura; in Hebr. enim legitur מִלְפָּנֵי et Ps. 38, 12 eadem vox Hebr. מִלְפָּנֵי eadem Syr. ܡܠܦܢܝܐ a Pesch. redditur; videtur igitur textum Hebraeum non consuluisse. (Polygl. t. VI in excerpt. Loft.) Ps. 49, 16 (v. ib.) pro ܡܠܦܢܝܐ, *educet*, legendum censet ܡܠܦܢܝܐ (ܡܠܦܢܝܐ), quod in Polygl. exstat et probandum videtur; sed iterum Graecus ad coniciendum nostrum movet, Hebraei mentionem non facit. Iob. 24, 19 (Kirsch. chr. ed. B. p. 199 coll. Ass. II p. 280) praeter sensum *locus quoque, quem parallelum putavit* (Ps. 51, 7), ad textum mutandum Barhebraeum adduxit; sed quamvis coniectura, quam proponit, bonum per se praebet sensum, tamen propter Hebraeum, quem non insepexit, reicienda est. Sunt igitur, quae Eichhornius

tum non fuisse docent loci, qualis Ps. 16, 9 (Pol. l. l.), ubi pro ܡܥܡܝܬܐ, *gavisum est* (corameum), vult ex *regula grammatica* ܡܥܡܝܬܐ; quamquam illa forma est usitata. (Kirsch. chr. ed. B. p. 91 l. 16. 67 l. 17. 109 l. 16.) Ps. 38, 14. 72, 9. (Pol. l. l.) *Dogmaticis* vero *causis* Barhebraeum lectiones aut mutasse, aut diiudicasse, quod probaret, exemplum non vidi. Ps. 72, 17 enim, quo loco Castellus (Pol. l. l.) tale quid suspicatur, noster Graeci auctoritate et sensu potius quam alia re ductus Armeniacam repudiat lectionem. Ceterum iis locis, quibus Barhebraeus sententiam suam de lectione aliqua aut praefere^{ndam} aut postponenda profert, hoc nunquam temere sed apti quodam sensu compulsus fecisse videtur; ita ut eo magis sit dolendum, quod tam raro, quid de re sentiat, indicet, etsi non semper rationes eius sententiae subiectae comprobentur.

Restat ut antequam ad alia transeamus, pauca etiam moneantur de *textu* vers. simpl., quem dedit noster, in usum criticum adhibendo. Nempe praeter id, quod supra iam indicatum est, nostrum liberius et negligentius variis locis laudare verba Syriaca, deinde quod multa apud eum legantur melius quam in nostris libris editis (v. prol. III p. 6. 7.), hoc etiam tibi cavendum videtur, ne ad errorem te perducant verba ܠܥܝܢܐ et ܠܥܝܢܐ, quae Barhebraeus aliis locis ad *lectionis varietatem* indicandam, aliis vero ad *explicationem interpretis alicuius* notandam usurpat, quorum illud facit Iob. 30, 7. 40, 11. Ps. 5, 9, hoc autem Iob. 32, 2. 39, 13. 41, 25; unde quidem facile ambiguum evadere, utrum tandem auctor voluerit, docet locus Iob. 9, 9 (Kirsch. ed. B. p. 194), ubi vox ܠܥܝܢܐ pariter de lectione varia ac de interpretatione cuiusdam intelligi potest, et Iob. 39, 13 (*ib.* p. 206), ubi vox ܠܥܝܢܐ, quod aut converti potest: *vocatur*, aut: *legitur*,

similem admittit dubitationem. Ex eiusmodi igitur locis apparatus criticus non statim augeri debet.

Iam si quaeratur, quomodo Barhebraeus reliquas, quas contulit, conversiones tractaverit critice; haud multum huic respondere licet. Etenim perpauca tantum locis lectiones codicum Syrohexaplarium et, quos dicit, Hebrasorum variantes laudat neque iis iudicii quidquam adiecit. Simili autem ratione variarum translationum fragmenta inter se collata plerumque simpliciter iuxta ponit, perraro tantum ea diiudicat, rarius etiam causam iudicii affert, quod unica voce אלהים aut אלהים ׀ denotare solet. Quodsi tamen ex iis quae vidi, conicere quid liceat, eadem in varietate interpretationum existimanda secutus videtur principia critica atque in lectionibus int. simpl. discrepantibus. Plurimum enim hac in re quoque tribuit auctoritati LXX int., quam caeco fere studio prae reliquis amplexus videtur et amore, vel iis ipsis locis, ubi manifesto a textu Hebraeo aberrat; cf. Ps. 19, 4. 31, 5. 72, 17 (Pol. t. VI ex. Left.) et Ies. 66, 5. (Ass. b. o. II p. 279 c. 2.) Hebraicum autem ad pretium variarum interpretationum constituendum fere non adhibuit atque ubi eius mentionem iniecit, suspicionem movet, se non ipsum eum inspersisse; cf. Ps. 27, 6 (Pol. l. l. et Bruns. in Repert. XIII ad Ps. 26), ubi „Aquilam et Symmachum,“ qui teste nostro pro אלהים אלהים, quae est lectio Polygl. cum Hebr. אלהים אלהים congruens, habent אלהים א), „sententiam Iudaicam (אלהים אלהים) retinuisse“ dicit, quum tamen contrarium eluceat.

Eorum denique, qui ante Gregorium S. S. exposuerunt et quos saepe excitat, interpretum sententias de sin-

*) Sic in Polygl. l. l. scribitur; puto tamen numerum pluralem substituendum.

gulis locis raro tantum ad suum iudicium revocat ipse, quamvis in alia omnia abeat; quod tamen dolendum, quum iis locis quibus id muneris suscipit, haud inepte eo fungi videatur; cf. Iob. 6, 16. 12, 18. (Kirsch. l. l.)

Haec quidem habe de iis, quae ad *inferius artis criticae* genus spectantia singulis locis dispersa apud nostrum inveniuntur. Ad *altiore* vero eius partem augendam quae ex eius scholiis desumerentur, inter ea quae in conspectum mihi venerunt, non legi; quas enim v. c. variorum varias sententias *de tempore*, quo liber Iobi sit conscriptus, et *de persona eius* in prooemio huius contulit, quum iudicio non sint attrectatae ac praeterea parum probabilia contineant, vix huc referantur. Minus tamen silentio premenda duxerim, quae Barhebraeus ad bonam interpretationis simplicis existimationem infringendam, LXX vero interpretum auctoritatem confirmandam attulit in prooemio horrei et in libro splendorum; quippe quae ad universam int. simplicis et τὸν οἰόμενον indolem spectantia, quodammodo etiam ad altiore trahi possint criticam neque vero exiguum adspargant lucem ingenio nostri critico in universum cognoscendo. Postquam igitur in prooemio quod dixi, „int. simpl. inventam“ affirmavit „ab Origene apud viduam quandam teste Eusebio Caesareensi a),“ permutans eam, ut videtur, aut cum Syro (ὁ Σόφος), qui in Orig. hexaplis laudatur b), aut cum versione aliqua

a) Kirsch. chr. ed. B. p. 144 l. penult. seqq. Respici videtur h. l. ad Euseb. h. eccl. VI, 16, ubi vero de V et VI int. neque de simplici sermo est, quas scilicet auctor inventas dicit Hierichunte et Nicopoli in doliis neque tamen apud viduam.

b) Eichh. Einl. ins a. T. I §. 207.

Graeca a); de *tempore*, quo sit composita, tres affert sententias b), quarum una nescio quem *Assam sacerdotem* perhibet *auctorem*, nulla tamen arridet, nulla etiam iudicio subiecta est a nostro. Ceterum videtur is tertiam esse amplexus, quae et *Iacobi Edesseni* fuit, quod colligitur ex scholio quodam Barhebraei ad Ps. 10, 4 c), et quae sane probabilior est reliquis duabus. Iam quod ad ipsam *indolem vers. s.* attinet, noster eam dicit „*textui Hebraeo respondentem* d);“ quod iudicium in chronico Arab. e) ita repetit, ut istam similitudinem tanquam notam insignem discrepantiae interpretis Syriaci et *ar o* habuisse videatur: paullo post autem eandem illam vocat „*fundamentum quassatum* (كسفاً في الأساس), *ad quod confirmandum* (h. e. emendandum) *ex Graeco (LXX) multa attuleris*.“ Atqui hoc quidem loco dubius esse posses, utrum his verbis indicaverit textum int. simplicis librariorum temporumque culpa corruptum, an ipsum interpretem Syriacum reprehenderit; nisi alii loci hoc potius accipiendum satis suaderent. Ad Ps. enim 4, 5 f) lectionem transl. simpl. reprehendens, quae apud nostrum est *قوا قلوبكم* pro *قوا قلوبكم*, in *cordibus vestris*, quod habent Polygl. et Barhebraeus vult, haec addit: „*hoc unum est ex testimoniis ruditatis* (كسفاً في الأساس) *versionis istius simplicis*;“ quod quidem vituperium nonnisi

a) Wisem. l. l. p. 104 sq.

b) Kirsch. l. l. p. 145 l. 6 sqq. coll. chron. Arab. ed. Poc. p. 100, quo vero loco duas tantum, primam et secundam, refert hac de re opiniones.

c) Wis. l. l. p. 103. Walt. in prolegg. I p. 91.

d) Kirsch. p. 144 l. l.

e) v. not. d.

f) Wisem. l. l. p. 106. Polygl. t. VI exc. Loff.

in interpretem ipsum cadere, quis non videt? At vero non protinus subscribendum censeo huic sententiae, quum utraque illa forma apud Syros veteres in usu fuisse videatur vel a grammaticis recentioris aetatis admittatur a); cf. Iacob. 3, 14. (Pesch.) Iob. 36, 13 in cod. Carcaph. apud Wisem. l. l. p. 254. Deinde huc pertinet locus chronici Arab. supra laudatus, ubi nomen int. simpl. a „neglecta sermonis elegantia (لتركى البلاغة)“ non sine reprehensione quadam deducitur b). Manifestior vero etiam res evadit ex iis, quae Assem. ex libro *splendorum* affert plura c), cuius quidem libri sectio integra ab auctore Barhebraeo ei destinata est, ut probaret: „multo accuratiorem (مُتَمَمَّةٌ) esse versionem τὸν ο' simplici,“ quarum hanc paullo post مُسَمَّاةٌ (rudem, impolitam), illam autem حَسْبُ (probatam) appellat. At primum quidem eius sententiae argumentum, quod auctor profert, „v. simplicem particulis exornantibus (أَشْيَاءٌ تَزِينُهَا) carere,“ coram hominibus nostri aevi criticis ad pretium eius imminuendum valere non potest; nam ubi auctor Hebraeus, cuius lingua ipsa eiusmodi particulis profecto non abundat, iis utitur, interpret Syrus fideliter eas exprimit, nonnunquam etiam, iis praesertim locis, quibus verborum coniunctio in Hebraeo paullo durior est, adii- cit quasdam, ut part. ف, ق, et و (cf. Iob. 14, 13. Ps. 6, 2 et not. 49 ad Ps. 18); quibus vero locis particularum ornatu caret textus Hebraicus, interpretis non est ab eo discedere. Neque vero puto aut in Graeca τὸν ο', aut in

a) Hoffm. gr. Syr. p. 254 not. 10.

b) Wisem. l. l. p. 92, qui tamen notat, verba Arabica hoc exprimentia apud Ecchellensem non legi; neque vero absimilia sunt glossae.

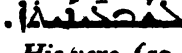
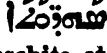
c) Ass. b. o. II p. 279 sq.

Syrohexaplari versione aliud quid inveniri, his certe in libris, in quibus Graecus vestigia premit auctoris Hebraei; quodsi tamen Barhebraeus hoc putaret, exempla utriusque rei ipsi erant proferenda, quae non dedit. Alterum deinde opinionis suae argumentum id putat: „*aperta menda* (ܐܦܬܪܐ ܡܢܬܐ) *reperiri in v. simplice*,” quod ut probet, citat locos: Ies. 26, 11. Iob. 66, 5. Iob. 24, 19. 31, 27. 1 Sam. 30, 11. Ier. 11, 19. 16, 21. Ezech. 28, 24 a); qui vero omnes „*ruditatem* (ܚܕܝܬܐ) „*v. simplicis minime ostendunt. Etenim* Ies. 26, 11. Iob. 24, 19. 31, 27. Ier. 11, 19. Ezech. 28, 24 interpretes Syrus accurate expressit textum Hebraicum / et quas Barhebraeus proponit emendationes, neque sensum meliorem efficiunt, et verbis Hebraeis repugnant; unde apparet, eum haec ipsa non respexisse. Etiam enim noster verba Syriaca non statim intelligeret, propterea ei mutanda non erant ex arbitrio; contra usum linguae Syriacae autem quod in illis locis inesset et Barhebraeum iure offenderet, non vidi; nam quod idem Ezech. I. l. reprehendit, tert. pers. masc. sing. fut. ܐܬܝܬܐ, quod verbum h. l. impers. positum est, cum plur. fem. ܐܬܝܬܐܢ b) coniunctam esse, id neque contra analogiam linguarum Semiticarum in universum, neque contra ipsam grammat. Syr. factum est. c) Ies. 66 l. l., quo uno loco Graecum cum int. simpl. confert, cum ex proposito ubique hoc facere deberet, hanc illi postponit, sed iniuria; quod quidem ostendimus alio loco, quo eadem Iesae verba adhibuimus ad probandum, Barhebraeum tex-

a) cf. G. L. Spohnium: de ratione textus biblici in Ephraem. Syri commentariis obvii. Lips. 1786. p. 44. not. *); qui omnes istos locos recenset.

b) In Assem. legitur falso ܐܬܝܬܐ *stamina*.

c) Hoffm. gram. Syr. p. 335, 3, a. 354, b.

tum Graecum Hebraicumque non consuluisse (proleg. V pag. 14). 1 Sam. I. I. porro aut librorum culpa exciderunt verba quaedam Syriaca, initio scil. v. 12, aut interpretes Syrus ea non legit in codice suo Hebraeo; at enim vel sic sensus non deest, si ex versu antecedente subaudias haec: , et dederunt ei; nam quae Barhebraeus proponit, sunt contra Hebraeum. a) Unicus denique locus ex illa, quos noster ad suam sententiam confirmandam citavit, Ier. 16 I. I., „*mendum apertum*“ vere exhibuit, quum legeretur pro , nomen meum (quod habent Polygl.); sed hoc potius tribuendum erat corruptae scripturae duas lectt. varr. confusas praebenti, neque referendum inter ea, quae interpreti ipsi oblicerentur. Accedit, quod noster hic quoque textum Hebraicum inspexisse non videtur, quum aliter haesitare non posset inter lectionem et , quorum illud et Hebraeus et Graecus habent. Iam praeter haec v. t. exempla nonnulla afferuntur ex n., quae praesertim circa peccata grammatica versantur, sed leviora sunt, quam quibus stare possit Gregorii sententia. Transeamus igitur ad tertiam, quam profert, rationem longe infirmissimam, scilicet „*discrepantiam testimoniorum a Christo apostolisque laudatorum, quae inter novum et vetus test. int. simplicis intersit; quum contra congruant ea cum int. LXX.*“ Quibus antequam respondeamus, monendum est, textum Syriacum Barhebraei apud Assemanum corruptum videri; nam pag. 280 I. I. col. 1. leguntur: .   „Hic vero (sc. codex sacer ostendit malam *et* Peschito et

a) Ex his corrigenda sunt, quae Spohnius I. I. col. 1 disputat de „*interpunctione*“ et de „*synchysi detera*.“

bonam *τὸν οὐκ* indolem) in concordantia testimoniorum . . .
 in n. t. (v. simpl.) cum 70 interpretibus;“ postea vero,
 col. 2, haec reperiuntur: *וְיָמִינֵם מִיָּמִינֵם*
וְיָמִינֵם מִיָּמִינֵם
 „Discrepantiam autem testamenti novi in testimoniis cum
 testamento vetere *τὸν οὐκ* haec fere“ (probant). Quae sibi
 repugnare quis non videt? Iam vero quum quae sequuntur
 exempla, sint huiusmodi, ut inde probare conetur Barhe-
 braeus discrepantiam v. et n. t. simplicis circa testimonia
 a Christo ex illo desumpta, posteriore loco apud Assema-
 num aut pro *וְיָמִינֵם* legendum est *וְיָמִינֵם*, aut illud
 ante *וְיָמִינֵם* tollendum; aut denique exciderunt quae-
 dam: a) Quibus igitur omissis ut ad rem ipsam redeamus,
 apparet statim, quam iniuste hoc loco corripiat noster ver-
 sionem simplicem. Quum enim auctor eius in n. t. Graecum,
 in vetere autem textum Hebraicum secutus sit, quum porro
 textus n. t. Graecus *τὸν οὐκ* respondeat, hi vero cum simplice
 et cum Hebraeo v. t. minime congruant ubique; quomodo
 evenire non oportuit, ut n. t. simplex a vetere in testimoniis
 e LXX petitis abhorreret? Equidem hoc potius verterim in lau-
 dem auctoris versionis n. t. simpl., utpote qui fideliter suum
 neque alienum curaverit textum; ut omittam, esse quoque
 locos, quibus utrumque testamentum simplex in testimoniis
 dictis congruat, 70 autem intt. ab eo abhorréant secundum
 discrepantiam inter ipsos et n. t. Graecum intercedentem,

a) Assem. p. 281. c. 2. convertit: „Quod autem testimo-
 nia in n. t. prolata cum locis quidem v. t. versionis LXX con-
 veniant, secus vero cum locis v. t. versionis simpl., haec
 exempla declarant:“ quae ad sensum quidem apta, sed non
 cum textu Syriaco congruentia fere suspicionem confirmant,
 aliqua excidisse verba.

v. c. Hos. 11, 1 coll. Matt. 2, 15. Quod reliquum est, videtur fere nimia quaedam nostrum *religio*, ut tale quid inepti pronuntiaret, movisse, quasi in codice s. omnia vel ad minimum usque secum congruere oporteret; quod tamen aliter prorsus se habet. Sed cheu! satis multa de re nullius paene momenti disputavimus, atque si meliora non fuerunt, quae tacuit dicens: „*se pauca ex multis attulisse*;" a) de his nobis dolendum non est. Ut enim concedamus, int. simpl. non omnibus esse numeris absolutam; hoc minus etiam de Graeca aliave interpretatione vetere affirmari potest, et quae hoc loco noster illi obicit, eodem et fortasse maiore etiam iure contra 70 intt. afferri possunt, quorum magnam, quam dicit, praestantiam exemplis firmare contra ius fasque supersedissee videtur. Quod vero omnium maxime desideratur, *Hebraeum textum prorsus non adhibuit ad rationem inter int. simpl. et LXX intercedentem recte diiudicandam*; quod vel ex loco postremo contra illam laudato, Ies. 26, 10, b) apparet luce clarius. Est enim istud ab exemplis ante allatis segregandum ac potius tanquam sui generis unicum illis adiectum, ita ut separatim quoque tractandum videatur. Reprehendit autem Barhebraeus h. l. auctorem int. simpl., quod verba: „*tollatur impius, ne videat gloriam Domini*," omiserit et pro iis legantur: „*Domine! altitudinem manuum tuarum non videbunt*." Atqui duplex in his error est; nam verba illa, quae, ut ipse Barh. profitetur, ab *Ephraemi* sermone quodam sunt petita, c) cum textu Graeco, ἀφ' ὧν δ' ἀσεβής, ἔνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν κυρίου, congruunt, sed non cum Hebraeo, in quo nihil respondet verbis illis Graecis; recte

a) Ass. b. o. II p. 231 c. 1.

b) Assem. l. l.

c) Ass. b. c. I p. 146 no. 15.

igitur int. simpl. hunc tenens ea non adiecit. Deinde vero illa, quae pro verbis ab Ephraemo citatis in int. simpl. dicit a se inventa, ad v. 11 pertinent et falso ab eo afferuntur, quum pro textu Graeco modo laudato Syrus habeat: „*neque videbunt maiestatem Domini*“ (וְכֵל יִרְאֶה גְּאוּת יְהוָה); itaque haud longe recedit ab Hebraeo int. simpl. et LXX magis quam ille sunt castigandi.

Ex reliquis, quas passim Gregorius contulit, *conversionibus* de *Armeniacae* tantum indole in universum spectata critici quid dedit, quod attigi ad Ps. 5 not. 29.

In *commentatorum* denique operibus adhibendis rationem habuisse videtur noster *genuinorum* ab *adulterinis* distinguendorum; cuius rei exemplum legitur apud Assemanum a) ad Gen. c. 6 pertinens, ubi ex *Iacobi Edesseni* auctoritate sermo *Iacobo Sarugensi* adscriptus abiudicatur huic.

IX.

Hermeneuticae, quam vocant, arti quamvis maiorem quam criticae ex proposito dedisse videatur operam; pauciora tamen Barhebraei scholia hucusque innotuerunt, quam ut satis accurate copioseque de eius facultate hac in re cernenda agere quis possit. Quae difficultas in eo praesertim conspicitur, quod scholia nostri hoc usque ad tempus edita ad *poeticos* fere tantum libros, Psalmos et Iobum, pertinent, paucissima ad *historicos propheticosque*. b) Amplexus au-

a) B. O. I p. 296 col. 2; coll. p. 339 no. 224.

b) V. c. ad Gen. 1, 2; (Ass. b. o. I p. 68 c. 1.) ad Gen. c. 6. (ib. p. 296 c. 2.) Exod. 1, 8. (Wis. h. S. p. 265 sq.) Ex. 8, 14. (ib. p. 25 not. 23.) Exod. 23, 36. (ib. p. 306.) Dan. 9, 24 sqq. (Ass. J. I. p. 77 c. 1.)

tem est Barhebraeus scholiis suis utrumque, in quod vulgo discescitur ars exegetica, genus, et ad *verba*, et ad *res* pertinens; quorum priori in libris quidem poeticis exponendis plus laboris diligentiaeque navasse videtur quam alteri. Ac *verba* quidem pertractans partim quae lexicorum sunt, affert, partim quae *grammatices*, partim denique *propositionum singularum et versuum integrorum sententias* breviter indicat; quorum quidem quae prioribus duobus continentur, ab eo linguae Syriacae peritissimo et grammaticae strenuo cultore saepius recte et cum emolumento studii litterarum Syriacarum, nunquam fere absurde prolata esse, quis non expectaverit? *Explicat enim noster non solum interpretationis simplicis, sed etiam reliquarum voces singulas earumque inprimis rariores, ambigui quid habentes et ipsius aetate, ut videtur, obsoletas, quibus substituit in scholiis verba synonyma, facilliora magisque cognita, quae plerumque ex ipsa lingua Syriaca, nonnunquam etiam ex aliis huic cognatis, v. c. Arabica, sunt petita; cf. Ps. 18, 40, ubi vocem ܡܫܬܠܡܐ, cinges me, interpretatur adiectis synonymis ܡܫܬܠܡܐ ܡܫܬܠܡܐ, vesties me et amicies me (sc. ܡܫܠܐ, robore). Iob. 5, 2 vocem raram et ex Hebræo, ut videtur, desumptam, ܡܝܠܚܐ (ܡܠܚܐ), pro qua alibi in Pesch. ܡܠܚܐ legitur), reddit Syriaca ܡܠܚܐ, zelus. Iob. 7, 16 verba ܡܠܚܐ ܡܠܚܐ, quae Gabr. Sionita vertit: „viribus defectus sum,“ a ܡܠܚܐ, abscidit, formam ܡܠܚܐ deducens; a nostro explicantur: „taedet me“ (vitae, ܡܠܚܐ ܡܠܚܐ), qui scilicet eam a substantivo ܡܠܚܐ, taedium, derivat. Iob. 9, 9 vocem Syriacam ܡܠܚܐ (ܡܠܚܐ, Pleiades) interpretatur Arabica ܡܠܚܐ (ܡܠܚܐ). Ps. 7, 1 (Polygl. t. VI in excerpt. Loft.) vocem Syr. ex Graeco*

petitam et Symmacho adscriptam, **ܐܝܠܐ** (*dyōnēa*) explicat voce Syr. domestica **ܡܝܬܐ**, *inscitia*. Aliis deinde locis verba ex variis translationibus excerpta et eundem fere sensum exprimentia, propterea tantum iuxta posuisse noster videtur; ut alterum alteri illustrando inserviret; inter quos referri potest v. c. Ps. 5, 2, ubi vocem int. simpl. **ܠܝܠܐ**, *clamorem meum* (audi), accuratius definire videtur apposita Armeniaca **հայտ**, *orationem meam*; quamquam cogitare quoque licet, eum eiusmodi locis vere discrepantiam quandam, etsi exiguum tantum, interpretationum variarum notare, aut etiam utrumque coniungere voluisse. Haec quidem valent de iis quae noster *ex usu lexicographorum in* scholiis suis profert, quibus vel ipsam *copiam vocabulorum Syriac.* augeri posse docet v. c. Iob. 30, 29 (Kirsch. chr. ed. B. p. 208), ubi vox **ܕܡܝܬܐ** offendit, quae in lexicis non est; sed ab ipso Barhebraeo explicatur additis **ܕܡܝܬܐ**, *Ar. بنات آوى*, *hylaces, canes aurei* (Schakale). Iam vero *grammaticorum* exceptis iis quae de orthographia et orthoepia vocum singularum passim affert (v. *prol.* *anteced.*), pauca tantum attingit, quae plerumque *ad verborum derivationem a substantivis* (more Syrorum solito), v. c. Ps. 57, 8 (*Pol.* t. VI l. l.), Ps. 18, 12, Iob. 4, 13. 7, 16. 10, 17. 37, 1 (Kirsch. l. l.), *ad genus eorum definiendum* (Iob. 14, 7. 39, 23), *ad flexionem* (Ps. 4, 5 in *Pol.* t. VI et *Wisem.* p. 106. Ps. 16, 9 in *Pol.* l. l.) aliaque similia spectant; ita ut ab hac parte, quam nimirum minoris noster momenti hoc loco habuisse videtur, vix maiorem praebere possit fructum. *In sententia denique singulorum vers. simpl. locorum interpretanda* ita est versatus Barhebraeus, ut mixta sint apud eum bona malis; quum enim, quod ex quavis fere pagina scholiorum eius apparet, *textum He-*

*braeum fere non adhibuerit, sed conversionem illam, nonnunquam tantum aliis interpretationibus, praesertim Syrohexaplari usus, per se solam intelligere et illustrare studuerit, non potuit non multa aliter quam auctor Hebraeus cogitavit et falso interpretari. Cuius rei ut unum ex multis, quae Iobus ab eo expositus suppeditat, afferam argumentum, Iob. 41, 17 verba **כִּנְיָתָא בְּזִסְכָּן חֶסֶד**, *cuspidēs magnorum fert* (sc. Leviathan), quibus respondent Hebr. **חֲנִית מִסַּע וְשָׁרֶיָה** (sc. **בְּלִי תַקִּים**), *neque hasta, neque telum, neque lorica* (constabit), a nostro explicantur: **لَا يُمْسِكُ أَحَدٌ لِحْجَتَهُ**, „non possunt excogitare (magnates), quomodo eum (Leviathan) vincant;“ unde apparet, eum vocem **כִּנְיָתָא** non pro **חֲנִיתָא**, *hastae*, aut errore, aut tanquam aliam formam pluralem, positam putasse, quod quidem debebat, si Hebraeam **חֲנִית** videret, quae 1 Sam. 13, 19. 22 eadem voce Syr. redditur, sed potius contra textum Hebr. a verbo **נָחַ** derivasse. Ceterum iste locus alia quoque ratione est notandus, quum inde sicut ex aliis cognoscatur, Barhebraeum in scholiis textui Syr. adiunctis adhibere solere verba quoad originem et significationem iis similia, quae exponenda sint; unde saepius intelligatur, aut quomodo auctor ipse verba Syriaca sumserit, aut quomodo eius explicatio inde sit exorta. Etenim l. l. statim perspicitur ex verbo **נָחַ**, nostrum vocem **כִּנְיָתָא** sensu consiliorum, cogitationum, accepisse neque vero significatione hastarum, qua derivatur a verbo **نَحَى**, Arab. **من** *laevis, lentus fuit*, unde **مَرَانَةٌ**, *hasta lenta et subdura*; item Iob. 29, 13 in scholio respondet vox **مَحْذُوبَاتُ**, (a) *perditoribus eius*, voci int. simpl. **أَحْبَا**, *periturus*. Ib. v. 18 **أَحْمَد** in textu refertur ad **مَحْمَد** in schol.; 42, 14 quae sibi respondent in schol. atque in textu, facile deprehen-*

dantur. *Deinde*, quae in re noster cum reliquis scholiasticis veteribus consentit, *verba e medio contextu excerpere et hunc ipsum parum respicere solet*; unde et reliquis, quae cum illis arcte cohaerent, et ipsi eorum interpretationi in scholiis additae multum multis locis affertur obscuri et ad inique de auctore indicandum facile quis adducatur. Quibus tamen omissis multa sunt, quae Barhebraeus *durius et artificiosius explicat*, quam ut ei assentiri possis, et quae *elegantiore ac subtiliore interpretandi sensu destitutum eum arguant*; quo referendus est procul dubio locus Iobi, quo Behemoth describitur, Iob. 40, 10 sqq., quem de locusta, mirabile dictu! intelligi vult hancque sententiam ab initio usque ad finem constanter neque sine *acumine et diligentia* quadam defendit. Atque hoc ipsum acumen coniunctum cum studio ea, quae sensu fere carere videntur, *haud intacta relinquendi* multis locis iure quidem denegari ei non potest; id modo doleas, a) quod plurimos locos *brevisime*, itaque *obscurius* tractat, alios interpretatione admodum egentes, quin etiam capita integra ne verbo quidem digna putat, alios denique, in quos contrarium cadit, non omittit, sed pluribus quam opus, illustrat; quae ut uno comprehendam verbo, *quod delectum non habuit aptierem*.

Pauciora dicenda sunt de ratione, qua vir clarissimus versatus sit circa interpretationem ad res pertinentem; quae quum recentioribus demum temporibus ad eum, quem tenere eam fas est, adscenderit locum, non sane mirandum est, si quae in hoc genere praestitit ille, cum eius aliis in rebus perspicua praestantia non sint comparanda. Etenim qua falsa opinione ducti plurimi ante nostrum non solum Syriacae, sed

a) Idem recte iam conquestus est Bootius apud Hott. bibl. or. p. 288 sq.

etiam Latinae Graecaeque ecclesiae patres atque doctores, plurima quae in S. S. ex *temporum, morum librorumque sacrorum indole* accurate contextuique congruenter explicanda invenirentur, quomodocunque possent, ad *aetatem Christi eiusque assecularum et ad dogmata ecclesiastica* trahere studerent; hanc noster quoque, alioquin homo clariore cognitionis luce collustratus, prorsus missam non fecit. Quam verò perversam interpretandi rationem in quibusdam libris s. hunc in modum antiquitus pertractatis, v. c. in Psalmis, magis secutus esse videtur, quam in aliis, ut in Iobo, cuius in unum tantum incidit locum, notissimum dico illum, c. 29, 25, quem hac ratione explicuit. Unde id, opinor, apparet, Barhebraeum caeco illo, quo *Ephraemus* aliique ferebantur, *rei mysticas studio captum non fuisse, sed magis fortasse aetatis suae ingenio „debilibusque hominum animis,“* quos dicit in prooemio horrei a), se accommodasse, quam ipsum sibi indulsisse hic illic eam amplectendo. Quid quod loco modo laudato duabus praemissis interpretationibus ad Christum pertinentibus tertiam addit ad unice veram propius certe accedentem satisque ostendentem, ipsum non aegre tulisse alias explicandi rationes liberiores illa ab ecclesia recepta. Fortasse autem Barhebraeus ipse hoc loco tertiam istam sententiam cum nexu verborum magis congruentem praestulit, sed noluit expresse impugnare opinionem inveteratam, sicut omnino diversarum loci cuiusdam interpretationum patiens, imo nimis patiens apparet. Quae ut exemplis in utramque confirmem partem; egregium liberioris animi eius documentum in eo cernitur, quod ad Iob. 1, 16, quae auctor Hebraeus de Satana profert, mere fictitia et im-

a) Kirsch. l. l. p. 144. l. 5.

peritioribus nonnisi hominibus accommodata dicit a). *Mysticae* autem *enarrationis* praeter eos, quos Ps. XVIII sistet, hi fere sunt loci: Ps. 8, 1, ubi carmen istud ad Messiam distinctionemque duarum eius naturarum referendum putat b); Ps. 40, 7 c), quem locum ad Christi incarnationem trahit motus, ut videtur, loco Hebr. 10, 5; Dan. 9, 24 sqq., quod vaticinium ad Christi tempora ablegat d). At, quod iam monui, modum his in rebus servat neque quae *historica* sunt, iis postponit; plurimum enim Psalmorum argumentum ad auctorum aetatem conditionemque referri noster expressis verbis dicit ac saepius quidem a vero non ita longe abfuisse videtur; cuius rei exempla praeter Ps. V et XVIII habet Ps. VII (Polygl. t. VI in exc.), quem noster de Ahitophelis morte a Davide audita interpretatur (cf. 2 Sam. 17, 23); Ps. XIV, quem ad Assyrios (rectius: Chaldaeos) trahit, quod quidem apparet ex schol. ad v. 3 (Polygl. l. l.); Ps. XL, 7, quem locum de sacris in captivitate Babyl. oblatis intelligit e); Ps. X, 1, ubi de divitibus Iudaeorum pauperes opprimentibus auctorem Psalmi verba facere putat f). Deinde huc pertinent, quae in praefatiunculis varia ad tempus auctoremque librorum singulorum spectantia a nostro exponuntur, quamquam sunt pauciora neque satis elaborata. Nec non, quas operi suo inseruit, *tabulae chronologicae decem* circa historiam Iudaeorum inde ab Adamo usque ad Christi acta-

a) Kirsch. l. l. p. 188. l. 3 — 5.

b) Polygl. t. VI, exc. Loft. coll. Ass. b. o. II p. 289 sqq. et p. 276. Bark. scilicet hoc dogma accepit.

c) Kenn. diss. ed. Brunz. p. 84.

d) Ass. l. l. t. I p. 77. c. 1.

e) Kenn. l. l.

f) Polygl. t. I prolegg. p. 91.

tem versantes a) probant, eum curam ac diligentiam impendisse rei historicae; quod autem an feliciter fecerit, ex paucis, quae huius generis habentur, fragmentis diiudicari vix potest. Dan. 9, 24 sqq. quidem 70 illas hebdomades ab initio anni 20 Artaxerxis Longimani numerandas et usque ad quartum Caligulae pertinere falso dicit; sed quis in re, quae hodieque non constet inter viros doctos, nostrum recte vidisse, aut expectaverit, aut contrarium miratus sit?

Multo autem exilius quae *geographiam, historiam naturalem et antiquitates* spectant, a nostro tractata fuisse videntur; quamquam praesertim quoad secundam earum disciplinarum ab eo, medico sui temporis clarissimo, multa egregie ad eam augendam conferri potuisse videntur, v. c. ad Iob. capp. 39. 40. 41, quibus brevissime tantum disputat de variis, quae ab auctore Hebraeo describuntur, animalibus. Tamen melius erat leiune de his agere, quam insanias mysticas ab *Ephraemo* ad hos locos congestas recoquere.

Denique quod *dogmaticam v. t. indolem* paullum illustraret, nil plane apud Gregorium nostrum invenire mihi licuit.

X.

Haec fere sunt, quae ex paucis Barhebraei scholiorum fragmentis hucusque in lucem prolati colligere sum conatus *critica et exegetica*, id magis spectans, ut fundamenta iacerem quantulacunque accuratius inquirendi in eius de codice sacro merita, quam ut ipse omnia, quae in hoc genere dici possent, scribendo effunderem. Quae vero etsi satis

a) Ass. II p. 282 sq., qui tamen brevissime tantum eas laudat.

arguunt, quam imperfecta et inveteratae opinionis rationis-
que tunc minime prorsus liberata fuerit interpretandae S. S.
conditio apud Syros illius aevi, praesertim si Indacorum do-
ctrinam biblicam tum iamiam florentem respicias; id tamen
inde elucere putaverim, et de textu, utpote omnis verae ex-
plicationis fundamento, codicum et versionum auctoritate
ante omnia recte constituendo, et de verborum sensu sim-
plici prae aliis tenendo longe certiora ac meliora Barhebraei
aetate percrebruisse praecepta atque principia, quam quae
in *Ephraemi* primi vera. simpl. apud Syros interpretis eo-
rumque qui eum potissimum sequerentur, scriptis liceat
conspicere. Quodsi igitur, quae nostro aevo floret, inter-
pretationi et crisi librorum sacrorum, Barhebraei opus exe-
getico-criticum maiorem non praestaret usum ob varia, quae
in eo desiderantur, praesertim vero, quod nimis in eo ne-
glectum videmus textum Hebraicum; quod auctor plus iusto
extulit versionem Syrohexaplarem, minoris contra existima-
vit simplicem a); quod in interpretando rerum notitiam ie-
iuniorum praebuit; quod denique eorum locorum, quos tra-
ctaret, minus aptum habuit delectum: tamen inde aliquid
lucis adspargitur historiae litterarum sacrarum a Syris ex-
cultarum, linguae Syriacae scientia amplificatur, apparatus
criticus lectionum ex conversione simplice aliisque magnam

a) Wisem. l. l. p. 108 coll. p. 107 no. 1 et p. 207 no. 26
censet, eam ob causam hanc interpret. iniquius a nostro diu-
dicari, quia Nestor. magis quam Monophys. redolet indolem;
at *primum*, Monoph. eam ecclesiasticam non constituissent,
Nestor. non mutassent, si res ita se haberet; *deinde* vero Barh.
a parvulo isto partium studio aliis in rebus fuit remotior,
quam cui tale quid tribueres; quod vel inde elucet, quod non-
nunquam ipsam ed. Nestor. praefert aliis, inter quas et sim-
plex refertur; v. c. ad Ps. 8, 5 (Wisem. l. l. p. 143).

partem adhuc incognitis laudatarum cumulo augetur, multa denique ad interpretandi rationem redundant, quae licet non statim probentur, interpretis tamen mentem his illis ante omissis advertunt et cognitionem, quam est adeptus, locorum singulorum aut locupletant, aut varia ratione mutant. Plura vero maioraque dare ipse noster in prooemio scholiorum suorum non est professus; „*semen*“ enim nonnisi „*omnigenae interpretationis opusculo suo inarandum*“ a) sibi proposuerat, ac si, quae congessit, cum hoc ipsius proposito contulerimus, apparebit, puto, eum in libro conficiendo terminos eius promovisse magis quam removisse. Quae quum ita sint, optimo optandum iure videtur, ut mox plura et, si fieri potuerit, omnia viri magni, qui hoc suo labore claritatem suam, si non auxit, certe non imminuit, scholia ad v. et n. t. conscripta innotescant.

a) Kirsch. l. l. p. 144 l. 10 sqq.

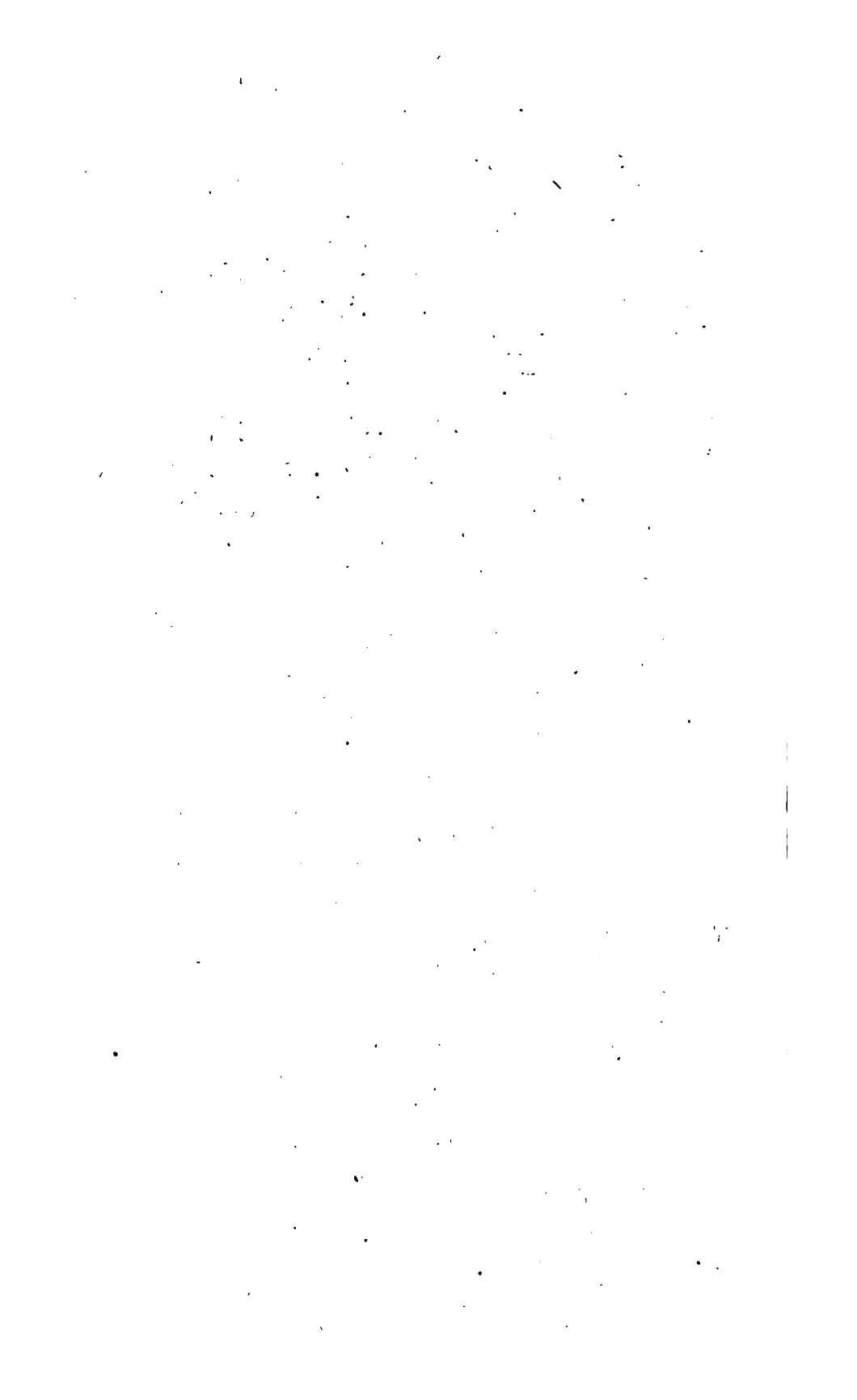
مَدَامُ بِلَا بِسْمَا

١٠
 ١١
 ١٢
 ١٣
 ١٤
 ١٥
 ١٦
 ١٧
 ١٨
 ١٩
 ٢٠
 ٢١
 ٢٢
 ٢٣
 ٢٤
 ٢٥
 ٢٦
 ٢٧
 ٢٨
 ٢٩
 ٣٠
 ٣١
 ٣٢
 ٣٣
 ٣٤
 ٣٥
 ٣٦
 ٣٧
 ٣٨
 ٣٩
 ٤٠
 ٤١
 ٤٢
 ٤٣
 ٤٤
 ٤٥
 ٤٦
 ٤٧
 ٤٨
 ٤٩
 ٥٠
 ٥١
 ٥٢
 ٥٣
 ٥٤
 ٥٥
 ٥٦
 ٥٧
 ٥٨
 ٥٩
 ٦٠
 ٦١
 ٦٢
 ٦٣
 ٦٤
 ٦٥
 ٦٦
 ٦٧
 ٦٨
 ٦٩
 ٧٠
 ٧١
 ٧٢
 ٧٣
 ٧٤
 ٧٥
 ٧٦
 ٧٧
 ٧٨
 ٧٩
 ٨٠
 ٨١
 ٨٢
 ٨٣
 ٨٤
 ٨٥
 ٨٦
 ٨٧
 ٨٨
 ٨٩
 ٩٠
 ٩١
 ٩٢
 ٩٣
 ٩٤
 ٩٥
 ٩٦
 ٩٧
 ٩٨
 ٩٩
 ١٠٠

* Ed. Bugat. كيفية حياضة.

** Ed. Bugat. استب. ٢٥.

Cod. Bodl. IV. exhibet **جست**.

PSALMUS V.*

[**P**raedictus de poenitentia populi Israelitici Babylone. ¹] (v. 1.) Hebraeus ²: Victori ³ in hymnis, pro haereditate ⁴; [hoc est ⁵: pro Hierosolyma, quae fuit haereditas Davidis, secundum illud: *Et placuit mihi haereditas mea.* ⁶] Graecus ⁷: Finis ⁸, pro ea quae haereditat ⁹; [hoc est: pro victoria quae fuit Davidis haeredis.] Aquila: Victori ex divisionibus sortium ¹⁰; [quae scilicet conciciebantur in divisionibus agrorum et vinearum. ¹¹] Symmachus: Hymnus Davidis pro apprehensione ¹² haereditatis. Iacobus Edessenus ¹³: In fine pugnae cum Absalomo et ante introitum in Hierosolyma dixit hunc Psalmum. Haereditatem autem et haeredem castigatos ¹⁴ regni vocat, qui conversi sunt ad ipsum ceu haereditas a Deo. Athanasius ¹⁵: Illa, quae haereditat, est anima amans Dei, seu ecclesia; haereditas autem id quod oculus non vidit, neque auris audivit, neque in cor humanum venit.

Versus triginta.

(v. 2.) *Verba mea exaudi, Domine, et intellige* ¹⁶; [hoc est: cogitationem meam.] Graecus: Intellige clamorem meum ¹⁷. Armeniacus ¹⁸: Supplicationem meam. (v. 3.) *Domine, mane audias vocem meam!*

*) Quae in hac translatione litteris obliquis sunt impressa, interpretationi simplici tribuantur, quae his signis inclusa [], Barhebraeo scholiastae; quibus denique parenthesis nota () adpicta, ipse adieci.

[hoc est: cito, sine mora ²⁴.] (v. 8.) *Et adorabo in templo sanctitatis tuae* ²⁵. *In tui timore*, (v. 9.) *Domine, dirige me et in iustitia tua!* Graecus: (v. 8.) Adorabo ad templum sanctitatis tuae ²⁶ in timore tui. [Punctum.] (v. 9.) Domine, duc me in iustitia tua! [Punctum.] ²⁷. (v. 9.) *Propter inimicos meos dirige coram me* (صِرَاطِ) *viam tuam*. Graecus: Dirige ²⁸ coram te (صِرَاطِ) [cum Coph] *viam meam*. [Armeniacus ut Syrus dicit; Aegyptius ²⁹ ut Graecus. Atque in aliquot codicibus Graecis ita ut in Syriaco scriptum exstat. ³⁰] (v. 10.) *Sepulcrâ aperta sunt guttura eorum* ³¹. Graecus: Sepulcrum apertum ³² guttur eorum. Iacobus: Fances eorum ³³. Armeniacus ³⁴: Guttur meum (صِرَاطِ) [cum S'copho in utraque Gomal]. *Et linguae eorum perversae* ³⁵. (صِرَاطِ) [cum P'thocho in He]. Graecus: Linguis suis decipiunt. (v. 11.) *Et decidant de consiliis suis*. Graecus: De cogitationibus suis. (v. 13.) *Domine, tanquam scuto accepto* ³⁶ *amicias me* ³⁷! Graecus: Tanquam armis benevolentias coronasti me ³⁸.

PSALMUS XVIII.

[Gratiarum actio Davidis, quam professus est in fine ³⁹ pro omnibus beneficiis, quae in eum contulerat Deus.] Graecus: (Psalmus) decimus septimus. In fine, servo Domini, Davidi, quae locutus est ad Dominum in verbis ⁴⁰. huius hymni, die, quo eum servavit Dominus ex manu omnium inimicorum eius et ex Sauli quoque manu, et dixit.

Versus CXIII.

(v. 2.) *Amabo te* (أَنسُفُ) [Risch inquiete (h. e. sine vocali)], *Domine! Graecus: Dilligam te* ³⁶. (v. 5.) *Et torrentes iniquorum conturbaverunt me* (وَنَسْنَدُ) [cum S'copho in Cheth]. Graecus: Et fluvii iniustitiae perturbaverunt me. (v. 8.) *Et fundamenta montium concussa sunt et discissa* ³⁷. (وَنَسْنَدُ). Graecus: Et ³⁸ conturbata sunt (وَنَسْنَدُ) [cum Dolad ³⁹]. Aquila: Perturbata sunt ⁴⁰. Armeniacus: Fundamenta montium contremuerunt. (v. 9.) *Et carbones accensi sunt* (مَجْتِ) [cum P'thocho in Cheth et R'bhozo in Beth dura] *ab eo* ⁴¹. [scilicet ex sarmentis et scintillis ⁴²]. Graecus: Inflammata sunt. (v. 10.) *Et caligines sub* ⁴³ *pedibus eius*. Graecus: Caligo. (v. 11.) *Et volavit super alis venti*. Graecus: Volavit super pennis ventorum. (v. 12.) *Posuit tenebras latibulum suum*. Graecus: Et posuit tenebras pro latebris suis. [Scilicet involutionem Dei in corpore, quod a nobis assumpsit Filius et Verbum (ὁ λόγος), indicat ⁴⁴.] *Et operuit eum* [cum Ruccho in utraque Coph, a Curcho neque a Cruchio ⁴⁵] *tabernaculum suum*. Graecus: Circum eum tabernaculum suum. *Tenebrae aquarum in nubibus aeris*. Graecus: Aquae tenebrosae in nubibus aerum ⁴⁶. (v. 14.) *Et Altissimus edidit vocem suam*. Graecus: Excelsus. (v. 15.) *Misit sagittas suas et dissipavit eos* [Iudaeos scilicet, qui fidem non habebant ipsi]. (v. 16.) *Et apparuerunt scaturigines aquarum*. Graecus: Et apparuerunt fontes aquarum [hoc est: doctrina apostolorum]. *Et retecta sunt* [cum P'thocho in Gomal] *fundamenta orbis* ⁴⁷. [hoc est: detecta ⁴⁸ et insipida facta est per apostolos sapientia huius mundi] *ab halitu* ⁴⁹ *spiritus irae tuae* [cum P'thocho in Schin (لَهْمُ)]. Graecus: Ab inspiratione. (v. 17.) *Misit de alto et extraxit me*. Grae-

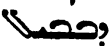

cus: Et sumpsit me. Armeniacus: Et recepit me. Symmachus: Et eduxit me ⁵⁰. (v. 19.) *Et praevenērunt me die angustiae meae* [cum P'thocho in Coph, singulari numero (٧٥٥)]. Graecus: Depressionis meae. (v. 20.) *Et eduxit me in latitudinem* [cum P'thocho in Vav et Ruccho in Tau] *et eruit me, quia oblectatus est me*. Graecus: Eruet me, quia voluit me. (v. 21.) *Et secundum puritatem manuum mearum explevit me*. Graecus: Retribuet mihi. In aliquot codicibus veteribus interpretationis simplicis scriptum exstat: *Et secundum puritatem manuum mearum, quam petiit me* ⁵¹. [hoc est: secundum puritatem manuum, quam poscit ex me ipse Deus; sed non comprobandum, quippe quod non congruit cum interpretationibus reliquis]. (v. 22.) *Neque defeci a Deo meo*. Graecus: Neque impie deserui ⁵². (v. 26.) *Cum sancto sanctus eris* [scilicet tu, Deus, qui iuxta eius sanctitatem bene facies ei]. Graecus: Cum sancto sanctum te exhibebis. Aquila: Ergas sanctum sancte ages ⁵³. Armeniacus: Cum sancto ero ⁵⁴. [cum Olaph, scilicet ego]. Aegyptius: Cum iusto iustus ero [item cum Olaph]. *Et cum probo probum te exhibebis*. [Sunt tres Tau; sed quia tres illae sunt induratae, una absorbetur et tanquam in ligamine pronuntiatur ⁵⁵.] Graecus: Et cum viro innocente innocens eris. Armeniacus: Et cum immaculato immaculatus eris [cum Tau, scilicet tu]. Aegyptius: Ero [cum Olaph, nempe ego]. (v. 27.) *Et cum electo electum te praestabis*. Graecus: Electus eris. *Et cum perverso contortum te exhibebis*. Graecus: Cum contorto contortum te praestabis ⁵⁶. (v. 29.) *Tu accendes lucernam meam*. Nestoriani ⁵⁷: Tu accende lucernam meam! Graecus: Accendes. (v. 30.) *Quoniam per te*

أَيْضًا

troverſiis [Dolad cum Ch'bhozo, ne legas Dolad cum Pthocho] *populi* [ſcilicet ⁷⁴ (ex) indicibus eius, ut nonnulli corrupte (legunt)]. Graecus: Erue me a contradictione populi. Armeniacus: A repugnantia populi. Aegyptius: A ſermone populi. (v. 45.) *Et auditu auris audient me.* Graecus: In auditu auris obediverunt mihi ⁷⁵ [ſcilicet populi fidem habentes]. (v. 46.) *Filii alieni ſe ſubiicient mihi.* Graecus: Filii alieni me feſellerunt. Armeniacus: Me feſellerunt. *Filii alieni impediuntur ⁷⁶ et claudicabunt.* Graecus: Inveteraverunt ⁷⁷ et claudicarunt de ſemitis ſuis. (v. 50.) *Et nomini tuo canam* [Sain cum Pthocho]. Armeniacus: Pſalmum dicam. (v. 51.) *Et gratiam facit* — Graecus: Miſericordiam — *uncto ſuo.*

ANNOTATIONES.

PS. V.

1) significat proprie: *Babylonis*, quod tamen hoc loco non differt a: *Babylone*, quum Iudaei tum quidem partem quodammodo efficerent incolarum illius regionis. Cf. Luc. 2, 4: *Nazareth Galilaeae*, hoc est: *in Galilaea sita*. Ps. 88. 89. 119 tit. Hoffm. gr. Syr. p. 297, 3. Refert igitur Barhebraeus seu alius quis huius inscriptionis auctor Psalmum nostrum ad captivitatem Babylon. et populum Israelitic. commotum poenitentia scelerum commissorum suam salutem hostiumque interitum a Deo petere fingit. Quod qua auctoritate nixus fecerit, non liquet; nam carmen ipsum certe nil continet, quod aut illius potissimum temporis calamitatem prodat, aut animum peccatorum conscientia ac poenitentia contritum. Imo v. 13 aperte docet, virum pium et causa sua confidentem neque vero malefactorum poenas luentem preces fundere ad Deum. Tamen post Barhebraeum similem protulit sententiam Ludov. Ferrandus (in libro *Psalmorum cum argumentis, paraphrasi et annotationibus*. Lutet. Paris. 1683. p. 143), cuius quidem argumenta levissima aut fere nulla melius tacuisset, ut noster fecit. Ceterum inscriptionem, quam habet Psalmus iste in Bibl. Polygl. Lond., non legisse videtur noster, qui aliter eam fortasse non respuisset; est vero haec:

رَبَّنَا مَتَىٰ تَرْجِعُنَا بِرَبَّنَا ۖ حَتَّىٰ نَصَلَهُ ۚ اٰمِيْنَ

Oratio ex persona ecclesiae, quum mane adiret (sc. persona) domum Domini.

In quibus, si nihil aliud, id certe non reiiciendum, quod Psalmo sententia latius pateus neque certae cuidam conditioni adstricta tribuitur, de qua in toto illo ne verbum quidem.

2) *Sc. codex, exemplar, liber* (ܡܣܬܐ, Ar. *مَسَاح* *res completa, opus completum*); quae quidem vox aptissime subaudienda videtur. Cf. Barh. ad Ps. 10: ܡܣܬܐ ܡܬܥܝܢܐ, *Et in aliquot codicibus Hebraeis* (scribitur; cf. Wisem. l. l. pag. 103). Idem vocabulum mente addendum est ad voces: *Graecus, Armeniacus, Aegyptius* rel.

Cf. eund. ad Ps. 5, 9. 16, 2: ܐܕܡܬܢܐ ܡܬܥܝܢܐ ܦܫܬܐ, *Armenii cum Syriaco (exemplari) contulerunt suum exemplar* (Wisem. l. l. p. 142). Edit. Philoxen. ad Luc. 20, 34: ܡܣܬܐ ܡܬܥܝܢܐ ܡܬܥܝܢܐ ܡܬܥܝܢܐ, *In exemplari antiquo est: gignunt et gignuntur; sed in Graeco non est.* Barhebr. chron. in Kirsch. chr. Syr. ed. Be. pag. 47 lin. 13. Quid quod noster de codicibus simplicibus, h. e. versionis simplicis, verba facit Ps. 18, 21 (v. supr.). Est vero per *codicem Graecum, Armeniacum* etc. is intelligendus, quem Barhebraeus tum quidem in manibus habebat et potissimum sequebatur in textu Graeco, Syriaco al. laudandis. Simili modo dicitur in Hexaplis: δ'Εβραϊος, δ' Σόφος; ubi tamen de auctore ipso cogitandum videtur. Quibus tamen negatum nolo, aliis locis licere aliam vocem Syriacam subaudire, v. c. ܡܬܥܝܢܐ, cf. Ass. h. o. I p. 469 col. 1 lin. 21: ܡܬܥܝܢܐ ܡܬܥܝܢܐ ܡܬܥܝܢܐ, *Translatus* (sc. hic codex) o

Graeco (sc. sermone) *in Syriacum a Mor Iacobo* etc. Ass. l. l. t. II p. 270 col. 2 lin. 7, coll. p. 271 col. 2 lin. 5, pag. 264 col. 2 lin. ult. Kirsch. chr. ed. B. p. 12 l. 16.

3) Verba **לְחַיֵּי דָוִד**, quum Barhebraeus Psalmum Davidi tribuerit et pro Hierosolymis compositum finxerit, quod e mox sequentibus satis apparet; vix aliter converti possunt, quam: *victore auctore*, quod idem est ac: *Davide auctore*, qui ob carminum suorum praestantiam reliquos omnes superasse dici potuit. Neque huic interpretationi obstat usus particulae **וְ**, quae hand raro auctorem alicuius rei denotat; cf. Kirsch. l. l. pag. 134 l. 15. p. 139 lin. 16. Ps. 50. 62. 71 tit. (Pol.) Quod sequitur, verba laudata exprimere videntur Aquilae interpretationem: τῷ νικητορι, *victoriae effectori*. Iam vero quae subinde legitur, vox **לְחַיֵּי דָוִד** non habet, cui in textu Hebraeo respondeat; itaque statuas eam aut Barhebraei ipsius, aut eius, unde ista petiit, errore huc venisse, fortasse ex inscriptione Ps. IV vel VI, ubi vox **בְּכַנִּינֹת** ab Aquila convertitur: *ἐν ψαλμοῖς*; LXX vero priori loco eadem dederunt (in cod. Vatic.), posteriori: *ἐν ὕμνοις*. Constat tamen, *ψαλμον* apud Aquilam significare instrumentum quoddam musicum; quodsi igitur inde desumpta est Barhebraei interpretatio, quod fere putaverim, quum pariter atque ille converterit v. **לְחַיֵּי דָוִד**, male noster Aquilam intellexit; sin vero LXX intt. reddidit, bene; censeo enim in LXX inscriptionem Ps. IV, quae pro *ἐν ψαλμοῖς* exhibet *ἐν ὕμνοις* et quae est Aldinae et Complutensis, praefendam esse ei, quam habet cod. Vaticanus; quum LXX in Psalmis nunquam vocem illam Hebraeam exprimant vocab. *ψαλμός*, semper vero pro ea ponant: *ὕμνος*, uno excepto loco, Ps. 69 (Gr. 68), 13; ubi tamen liberius reddunt verba Hebraea.

4) Ita expressit noster verba: אֶל-הַנְּחִילֹת; derivavit igitur vocem ἀναξ λεγουμένην a נְחִלָּה significatu usitato: *haereditario accipere*. Verosimilius tamen videtur, Bar-hebraeum haec sicut antecedentia aliunde potius, quam ex ipso codice Hebraeo petisse; qua de re conferre licet proleg. IV.

5) Sic reddendum est illud סָ pro סֶסֶס, i. e. סֶסֶס סֶסֶס, positum, neque vero cum Hoffmanno, v. c., pro compendio verbi סֶסֶס „est, significat,“ habendum; quem sensum neque habet, neque habere potest. (Hoffm. gr. p. 117, 2. coll. contra Kirsch. chr. ed. B. p. 210 l. 3. 172 lin. 5.)

6) Ps. 16, 6, ubi haec: מִצֵּיל בְּעֶדֶי יָדַי חַבְּתָּהּ אֵף
יָדַי חַבְּתָּהּ אֵף, Funes ceciderunt mihi in prosperis, et haereditas mea placuit mihi. In textu Hebraeo legitur quidem נְחִילָתָא sine suffixo primae personae, sed propterea opus non est, cum I. D. Michaele statuere, LXX, qui eodem modo transtulerunt, cum Syro נְחִילָתִי legisse. Videntur enim sententiae causa suffixum expressisse, qua in re Syrus fortasse secutus est Graecum. Neque plus valent, quae Rosenmuellerus duce Rupertio profert: „Si verbum חַבְּתָּהּ hoc loco sensum haberet, placuit (mihi); pro יָדַי positum fuisse חַבְּתָּהּ:“ quum verbum illud plerumque cum particula ׀ coniungatur; cf. Kirsch. chr. ed. B. p. 62 l. 13. p. 108 l. 15. Matth. 14, 6 (Pesch.). Marc. 6, 22 (vers. Philox.). Quod autem ad totum istum locum memoriter, ut videtur, a nostro laudatum attinet, non pertinet ad eius sententiam confirmandam, quum ibi de Deo, quem vates iam antecedente versu *haereditatem suam* appellaverat, neque de Hierosolymis sermo sit.

7) **ܐܠܐ**, quod in textu Syriaco, compendium est scripturae pro **ܡܠܟܐ**, Graecus sc. codex (v. ann. 2), seu interpretatio LXX a Paulo episcopo Telano circa a. C. 616 in sermonem Syriacum translata. Cf. Kirsch. chrest. ed. B. p. 145 l. 15 sqq. Eichh. Einleit. ins a. T. ed. IV. p. 184 sqq. id. Repert. für bibl. und morgenl. Litteratur. III p. 197 sqq. et Proleg. V.

8) Pro **ܡܠܟܐ** ed. Bugat. exhibet **ܡܠܟܐ**, quod rectius, quum in textu Graeco legatur: *eis tò télos*, et quod invenitur quoque Ps. VI tit. pro *eis tò télos*, et Ps. XVII, 36 pro *eis télos* positum. Longe saepius vero pro hoc legitur **ܡܠܟܐ**, v. c. in inscriptt. Pss. 8. 9. 10 — 14. 18 — 20 al., quibus cum locis conferas Ps. 17, 40, ubi pro *eis pólemos*: **ܡܠܟܐ**, v. 44, ubi pro *eis κεφαλήν*: **ܡܠܟܐ**, v. 45, ubi pro *eis ἀνοήν*: **ܡܠܟܐ**. Vix tamen maius inter **ܡܠܟܐ** et **ܡܠܟܐ** interfuerit discrimen, quam quod inter synonyma **ܡܠܟܐ** et **ܡܠܟܐ**, quorum quidem illud primum et praecipue de commoratione quae est in loco, in extrema parte, alterum autem de directione quae est in locum s. *extremam partem*, usurpatur, utrumque tamen deinde in usum promiscuum abiit; qua de re conf. Matth. 25, 11 (Pesch.). 22, 27. Luc. 20, 32, quibus locis Graece *ὑστερον*, Syr. **ܡܠܟܐ**; porro Luc. 4, 2. Io. 13, 36, ubi Gr. id., Syr. **ܡܠܟܐ**; Marc. 12, 6, Gr. *ἐν*, Syr. id. In marg. vers. hexapl. sic scriptum ad Ezech. 21, 4 (Heb. v. 9): **ܡܠܟܐ** **ܡܠܟܐ** **ܡܠܟܐ**, *In fine (sub finem) anni undecimi*; et in alia nota eiusdem versionis sic: **ܡܠܟܐ** **ܡܠܟܐ** **ܡܠܟܐ**, *Ea (verba), super quibus obelus est in fine.* **ܡܠܟܐ** autem v. c. Dan. 11, 13 (Pesch.) pro Hebr. **לְאַחֵר** positum invenitur, Ps. 17 (H. 18), 36 (v. hex.) pro Gr. *eis télos*; et **ܡܠܟܐ** Matth. 13, 40. 49 (Pesch.) pro *ἐν τῇ συντελείᾳ*, Dan. 9, 27 (vers. hex.)

pro ἐν τῷ τέλει, coll. Ps. nostro, ubi (v. 1.) Iacobus Edessenus dicit: **ܠܥܠܡܕܢܝܢ**, *In fine pugnae*. Iam vero si quaeratur, quomodo sit intelligendum illud *in fine* seu *ad finem*; vix, quae sufficiant, respondere licet. Forsan autem non inepte statueris, Syrum, qui Graecum transtulerit, verba *eis τὸ τέλος* ita intellexisse, ut inscriptionem Psalmi ad eius finem ablegandam atque pro subscriptione potius habendam indicarent; cf. Cohel. 12, 9 sqq. An vero Graecus, quum ita redderet verbum **לְמַנְיָן**, idem senserit, non statim liquet; potes enim, ut alias omittam interpretationes, illud *eis* sensu latiore et minime τοῖς ὁ inusitato interpretari: *quod attinet ad, de*; ita ut verbis laudatis seu finis, in quem, seu causa, ob quam Psalmus esset conscriptus, innueretur et pro argumento singulorum carminum ea aut ad tempus futurum, aut ad praeteritum referrentur. Atque, ut exemplis probem hanc particulae vim, huc pertinent loci: Ps. 62, 7: *ἐμελέτων εἰς σέ*. 71 tit. *eis Σαλωμών* (H. **לְיִם לְשֹׁמֵן**). 91, 1: *εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου* (**לְיוֹם הַשַּׁבָּת**), coll. 92, 1. 151, 1: *εἰς Δαυὶδ*. Τέλος autem accipi potest significatu *exitus, eventus*, quem habet locis: Iob. 23, 7. Hab. 1, 4 (**לְנֶצַח**). Quod vero omnem interpretum controversiam dirimit, auctor Graecus textum Hebraeum intellexisse non videtur.

Post **ܠܥܠܡܕܢܝܢ** vel potius **ܠܥܠܡܕܢܝܢ** ed. Bugat. addit. **ܠܥܠܡܕܢܝܢ**, sed male; deest enim in Graeco.

9) Sic interpretandum ei, qui textum Graecum, *ὡς κληρονομώσης*, inspexerit; Barhebraeus vero, quod ex iis quae statim sequuntur apparet, ita verba Syriaca intellexisse videtur: *pro illa* (sc. haereditate) *haereditis*; ad pronomen **ܐܝܢ** mente addens **ܠܥܠܡܕܢܝܢ** et partic. **ܠܥܠܡܕܢܝܢ** pro st. emph. masc. habens et ad Davidem referens. Unde satis elu-

cet, eum textum Graecum non adhibuisse. Quod vero idem *victoriam* dicit haereditatem Davidis, huic repugnat, argumentum Psalmi, quod ad victoriam reportandam magis quam reportatam spectat; debuit igitur populum Israeliticum intelligere per pronomen *אני*. Quod reliquum, adduxerunt eum fortasse ad hanc falsam interpretationem inscriptiones Symmachi, Aquilae et Theodotionis: *ἐπιβίκιος, τῷ νικοποιῷ, εἰς τὸ νίκος*.

10) Hoc est: ei, qui victor discesserat a sortium divisione, qui optimam eduxit sortem. Iam vero quae *Montefalconius* in hexaplis ad hunc locum affert Aquilae verba, *τῷ νικοποιῷ ὑπὲρ τῆς κληρονομώσεως*, ea parum congruunt cum iis quae e Syro hexaplari laudat Barhebraeus auctoritate codicis Ambrosiani munitus. Unde quidem confirmatur Montef. coniectura, verba *ὑπὲρ τῆς κληρονομώσεως*, Aquilae non esse, neque vero apparet, quae iis sint supponenda. Fortasse habuit interpres ille: *ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν* (cf. Montef. hexapla ad Ps. 46, 5. 73, 2, Hebr. *הַחֲלָלִים*, et eiusd. indicem s. v. *ἐπὶ*), pro quibus Syrus legit *ἀπὸ τῶν κληρονομιῶν*, aut: *ὑπὲρ τῶν κληρονομιῶν*, pro quibus Syrus: *ὑπὸ τ. κ.*

11) Sunt igitur, ut recte innuit Barhebraeus, *divisiones sortium*, divisiones eorum, de quibus *sortes coniciebantur*; ita ut hoc loco de iis cogitandum sit agris, quos Davides bello hostibus eripuerat, et quorum optimam partem rex sibi arrogaret (cf. 1 Sam. 8, 14, 15). Coniici vero hoc loco idem est ac *concuti*, et de urna quassata intelligitur; quae quidem agrorum dividendorum ratio usitata fuit Hebraeis (cf. Ios. 18, 10 sqq.) et simili quoque modo ab iis exprimitur: *יָדָה גַּ' יָדָה גַּ' יָדָה הַגִּזְרִל*. Apud Syros autem iste dicendi modus saepe invenitur, v. c. Ps. 22, 19 (Pesch. et Syr. hex.). Kirsch. chrest. ed. B. p. 106 l. 6.

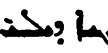

12) Editio Bugat. pluralem numerum offert; an vero recte, non apparet ex hexaplis Montef.; quae enim ibi legitur Symmachi interpretatio, *ὁπλὲ τῆς κληρονομότης*, eandem movet suspicionem atque Aquilae modo commemorata. Habuit autem ille forsitan: *ὁπλὲ τῆς (αὐτῶν) κληρονομίας (αὐτῶν)*, sicut Ps. 46, 5. 73, 2 vocem Hebr. *הֶלֶל* convertit: *κληρονομία*.

13) +a. 708 p. C. iuxta Barhebraeum, 710 iuxta Dionys. (Assem. bibl. or. II p. 337 coll. p. 105. III, 1 p. 229). Scripsit iste vir de lingua Syriaca et Graeca egregie meritus atque a Barhebraeo omni doctrinae laude ornatus (Ass. b. or. t. I p. 307. 336 c. 1. p. 475, VIII. t. II p. 336 c. 1 inf. *Hist. dynast.* Oxon. 1663. p. 51. vers. p. 33) commentarios in utrumque testamentum et scholia, ex quibus pauca dedit excerpta Assem. l. l. t. I p. 488 — 493, et quorum plura interposita sunt scholiis Ephraemi (v. Kirsch. l. l. p. 137 not.). Quantum vero ex iis, quae praesto sunt, apparet, in eorum interpretum numero est habendus, qui ab Ephraemi aliorumque nugis mysticis iamiam abstinere inciperent et historicam criticamque S. S. interpretandae rationem inirent; ita ut similitudinem quandam illi cum Barhebraeo intercedentem facile cognoveris. Neque vero paucis a nostro laudatur locis (Ass. l. l. t. I p. 488 col. 1), v. c. ad Gen. 1, 1 (*Wiseman. hor. Syr.* p. 208 coll. p. 239), Ps. 9, 21. 10, 1 (ib. p. 103), Gen. 6 (Ass. l. l. t. I p. 296), in prooem. ad Iob. (Kirsch. chr. ed. B. p. 187 l. 3). Cf. etiam annot. 28 ad h. Ps.

14) In codicis apographo legitur *לִּפְנֵי דָּוִד* *castigatos*, cui addendum mente videtur: *a Davide*; aptius tamen putaverim hanc lectionem mutari in *לִּפְנֵי דָּוִד* *dispersos*, quos iam intellexeris Iudaeos seditione et bello intestino tum temporis sedibus domesticis expulsos et per omnem regionem dissipa-

tos (cf. 2 Sam. 18, 8). Minus etiam accurate Iacobus supersedit dicere *haeredem*, quem procul dubio Davidem putavit; nam *dispersi* non possunt una esse *haereditas* et *haeres*: fortasse autem aliquid excidit post vocem . Ad ipsam vero interpretationem quod attinet, plures quidem ex recentioribus interpretibus eam non respuerunt (v. Rosenmuel. praefat. ad hunc Ps.), sed quo iure, non apparet. Ceterum conferenda erunt ad hunc locum quae leguntur 2 Sam. c. 18 — 20.

15) *Athanasius Magnus Alexandrinus* † 371 (sec. al, 373) p. C. (cf. Ass. b. o. III, 1 p. 19 sq.) Cuius quae huc pertinent Graeca, haec sunt: *Κληρονομούσα εἶναι ἡ θεοφυλῆς ψυχὴ, ἥτοι ἡ ἐκκλησία. εἰ δὲ εἶναι ἡ κληρονομία; ἡ ὁφθαλμοῦς οὐκ εἶδεν καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη* (cf. Ath. opp. Patav. 1777. vol. IV tom. III, in „Supplementis commentar. in Ps.“ p. 57. B). Quibus addi possunt, quae idem affert ad titulum Psalmi nostri: *Τούτων οὖν ἑκαστὴ τῆς ἐκκλησίας λέγει τὸν ψαλμὸν τῆς μελλούσης κληρονομεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*. Syriaca autem, quae respondent priori loco, Barhebraeus videtur desumpsisse ex conversione quadam Syriaca operum Athanasii (v. Ass. b. o. I p. 475 col. 2. p. 612, VIII. pag. 607, III col. 1). Laudat quoque noster eum ad Ps. 1, 6 (cf. Polygl. Lond. t. VI excerpta Lofthusii).

16) est defective scriptum pro ; praefert tamen *Amira* (gr. Syr. p. 204 — 7) perspicuitatis causa alteram scriptionem, quae statui constructo postponit pron. absol. . Ut igitur formae illius defectivae obscuritatem tolleret partim, partim vocem minus apud Syros usitam et ad Hebraeam effictam explicaret, noster adiecit verba .

17) Editio Bugat. habet **ܡܕ ܕܡܕ** Syriasmum recentiorem tenens et simul accuratius, qui est mos versionis Syrohexaplaris, pronomen Graecum *μὲν* singulari voce reddens (cf. Eichh. Eink. p. 189. Hoffm. gr. p. 316). At quum illa editio hac in re non prorsus sibi constet (cf. Ps. 17 (18), 3. 4. 16 apud Kirsch. l. l. p. 159. 161), non statim praeferenda est hoc loco eius auctoritas: neque vero ab altera parte codicem Barhebraei vere a cod. Bugat. discrepasse statueris, quum facile evenire potuerit, ut Barhebraeus in re minoris momenti textum Syrohexaplarem paullo negligentius laudaret. Vide quae plura hac de re attuli in *prolegg.* V pag. 17, a.

18) De versione Armeniaca vide quaedam in annot. 28 ad hunc Ps.

19) Huic significationi vocis **ܡܕܐ** (H. **ܡܕܐ**), quam habet Ps. 90, 14. 143, 8; hoc loco obstat parallelismus, quod iam *Rudingerus* recte vidit (cf. Rosenm. schol. ad h. l.). Quem vero exhibet edit. polygl. Lond. statum absolutum **ܡܕܐ**, is et per se, et quia mox sequitur in eadem editione stat. emph., in hunc mutari debet ex Barhebraeo.

20) Sic verba Syriaca recte distinguuntur, quum Syrus vocem Hebr. **ܡܕܐ** (ܡܕܐ) ad verum sequentem traxerit, quod ostendit part. o vocab. **ܡܕܐ** praeposita. In ed. polygl. Lond. autem signum interstinctionis male post vocem priorem positum est; quum cod. Pocock. 1. cum Barhebraeo congruat (v. Pol. Lond. t. VI lectt. varr. vers. Syr.).

21) Lectionem Bugat., quam sub textu Syriaco attuli, praeferendam puto, quum aptior sit textui Graeco et loco Ps. 14 (Heb. 15), 1 muniatur (cf. Kirsch. l. l. p. 157). Neque mirari debes, cur hoc loco negligentius laudet tex-

tum Syriacum noster, quum interpunctionis tantum diversitatem indicaturus cum int. simpl. conferat Syrohexaplarem.

22) Et sic recte; Hebraeus enim eodem modo membra v. 8 et 9 divisit.

23) Syrus formam Pael non temere elegisse videtur, sed ut exprimeret part. *κατὰ* cum verbo *ἐθύνω* coniunctam (v. annot. 70 ad Ps. 18).

24) *Versio Aegyptia*, quae scribitur etiam (cf. Ass. b. o. II p. 290 col. 1. Kirsch. l. l. p. 101 lin. 15. Wisem. l. l. p. 143), de qua cf. *prolegg.* V p. 19 et annot. 29 ad h. Ps.

25) Habuerunt igitur codd. isti pro lectione nostra sic: *κατεύθυνον ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν σου*, quae praeferenda videntur, quum et textu Hebraeo, et auctoritate *Hieronymi* praeterea confirmentur, qui in ep. ad Sunniam et Fretelam haec: „*Dirige in conspectu meo viam tuam*. Pro quo habetur in Graeco: *κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου*, hoc est: *Dirige in conspectu tuo viam meam*. Quod nec LXX (per quam versionem Hieron. procul dubio vult intelligi edit. Origen. emendatam) habent, nec Aquila, nec Symmachus, nec Theodotion, sed sola *κοινή* editio“ (v. Montf. hexapl. tom. I ad h. l.). Ex quo Hieron. testimonio id certe apparet, nostram lectionem ex editione corrupta desumptam admodum esse suspectam. Atque is ipse locus unus ex iis est, quibus Barhebraeus et Syrohexaplaris egregie textui nostro τῶν ο' emendando inservinnt. Ceterum ante particula excidisse videtur.

26) Haec verba laudantur Rom. 3, 13, ubi Peschito plane habet eadem verba.

27) Ed. Bug. hoc loco etiam rectam tueri lectionem puto, quum versio Syrohexapl. aliena videatur ab ea adiecti-

29) *Versio Armeniaca* a Miesrobo circa a. 410 p. C.

29) Versio Armeniaca a Miesrobo circa a. 410 p. C. composita, a Barhebraeo nonnisi ad Psalmos laudatur teste Wisemanno (*I. l.* p. 142), quia fortasse ad reliquos libros adhibere eam non licuit ipsi. Neque vero indeoles istius interpretationis nostrum fugisse videtur, quum ad Ps. XVI, 2 recte observet eam ex textu Graeco esse exortam, cum Syriaco collatam et variis locis huic accommodatam; qua quidem in re consentit cum eo Eichhornius (*Einkl. II* p. 335 sq.), qui hanc mutationem satis probabiliter ei tempori assignandam ducit, quo ecclesia Armeniaca a Graeca se averterit et cum Syriaca coniunxerit (*sec. 6 med.*). Dolendum tamen est, nostrum haud plures attulisse locos, unde opinionem suam confirmaret, praeter illum a c. Wisemanno (*hor. Syr. p.* 142) citatum, quem, cum liber iste in paucorum tantum manibus versetur, hic apponere iuvat:

ܩܕܝܫܐ ܒܪܟܬܐ ܠܗ
ܥܡܢ ܚܝܼܘܬܐ ܐܰܣܰܬܰܨܳܛܶܐ ܠܰܗ
ܕܰܢܰܦܰܬܱܐ ܰܕܰܓܰܕܱܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ
ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ.
ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ.
ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ ܰܕܰܥܰܠܵܐ.
(Vers. Graeca:) Quia boni mei non indiges. Symmachus: Bonum mihi non est praeter te. Armeniacus ut Syriacus dicit: Et bonum meum a te est (ed. simpl. enim habet ܩܕܝܫܐ).

Atque inde cognoscitur, quod etiam si ex Graeco transtulerint Armenii, tamen cum Syriaco contulerint exemplar suum idque hic illic congruens reddiderint (*sc. cum Syriaco*). “Nempe ita noster hoc loco concludere videtur: Quum Armeniaca conversio exorta sit ex Graeca,

his ^(q̄mā p̄rē), qui pro ver-
bis ^{ܡܢ ܕܥܝܢ}, dicit: „Res nota est“; unde quae
noster caute et coniecturae instar profert, speciem certo-
rum induunt. Praeterea vero conferre licet cum Wisemanno
Walt. prolegg. ad Polygl. p. 91 et Brunsum in Eichh.
Repert. XIII p. 186, qui post ^{ܐܘܪܝܬܐ} addunt ^{ܐܘܪܝܬܐ} et
pro ^{ܐܘܪܝܬܐ} legunt ^{ܐܘܪܝܬܐ}. Iam vero si quaeritur, an
Barhebraeus ipse textum Armeniacum inspexerit, hoc qui-
dem propter regionem, in qua degebat, ad fidem non est diffi-
cile, sed ex iis, quae ex Armeniaca Psalmorum interpreta-
tione ab eo allata vidi, hac de re certi quidquam statui vix
licet. Est quidem vox ^{ܐܘܪܝܬܐ}^{pp} iisdem vocalibus instructa,
quibus Armeniace sonat „Gogort“, sed fortasse iam inter-
pres Syriacus conversionis Armeniaca hanc vocem immuta-
tam in suam interpretationem transtulit, quemadmodum
Syrohexaplaris verba Graeca recepit (v. e. Dan. 9, 26
^{ܐܘܪܝܬܐ}, Gr. *γορδορις*, ex Symm.), infra Ps. 18, 30
vox Arabica ^{ܐܘܪܝܬܐ} in textu Syriaco legitur et Ps. 51, 9 (Pol.
Lond. t. VI in excerpt. Loftus.) iterum offendit vox Ar-
men. ^{ܐܘܪܝܬܐ}, Gr. *γορδορος*. Ceteroquin non solum ob voca-
lium diversitatem noster attulisse videtur interpretationem
Armeniacam, sed ut suffixum quoque aliud notaret, quum
voci ^{ܐܘܪܝܬܐ} suff. 1 p. sing. annexum sit, voci Syriacae autem
suff. 3 p. pl. masc. Qua tamen in re observandum est, Bi-
blia Armen. Amstelod. a. 1766 edita rectam exhibere interpre-
tationem: *ē gogort notza*, h. e. (sepulcrum apertum) *est*
guttur eorum; quod mihi linguae Armeniaca ignaro be-

nigne tradidit Bernstenius v. c. Iam vero quominus Barhebraei scripturam a librario corruptam statuas, id impedit, quod Wisemannus; qui hunc locum laudavit hor. Syr. p. 142 sq., etiam e cod. Vaticano affert ^{pp} ٢٢. Neque desunt alii loci, ubi ea versio Armeniaca seu Syriaca ex Armeniaca facta, quam Barhebraeus adhibuit, ab altera editione modo dicta abhorret, v. c. Ps. 18, 33 not. *, v. 26 annot. 54. Quod denique ad totam versionis Armeniaca a nostro laudatae indolem attinet, in universum et quantum ex paucis colligere licet exemplis, cum matre Graeca consentit quidem, nonnunquam tamen ab ea recedit et ad Aegyptiam se inclinat, cuius rei testimonia haec habet: Ps. 16, 14 (v. Bruns. in Eichh. Repert. t. XIII p. 187) *ἑπορεύθησαν ὁδοῦ* in LXX leguntur, quibuscum congruit Syrohexapl. *ܡܠܟܐ ܡܠܟܐ*, Armeniaca vero interpretatio offert *ܡܠܟܐ ܡܠܟܐ*, Aegyptia denique similia dat: *ܡܠܟܐ ܡܠܟܐ*; quam utriusque a textu Graeco mire discrepantem lectionem quomodocunque explicaveris, id certe apparebit, eas eandem *ܡܠܟܐ* o' recensionem esse secutas. Ps. 8, 5 (Wisem. h. S. p. 143 sq.) cod. Vatic. *ܡܠܟܐ* o' habet *ܡܠܟܐ*, vers. Syrohexapl. *ܡܠܟܐ*, cod. Alexandr. autem *ܡܠܟܐ*, Armen. cum Aegypt. *ܡܠܟܐ*. Adde Ps. 18, 26, quo tamen conf. annot. 54.

28) Ista lectio *Iacobi Edesseni* (cf. annot. 13) desumta videtur ex eius „lectt. varr. in Psalmos,“ quas Assem. (b. o. I p. 493 n. 17) exstitisse dicit ad Ps. 2. 4. 7. 10. 22. 27, fortasse quia v. cel. in reliquis Psalmis Iacobi editionem *ܡܠܟܐ* o' Syriacam allatam a Barhebraeo non invenit. Ad hanc enim, quam Iacobus adhibita versione simplici curasse videtur (cf. Eichh. Einl. t. II §. 258 p. 155 sqq. De Wette Einl. ed. III §. 49) et in qua procul dubio interpretationem Syrohexaplarem falso „figuratam“ dictam praecipue secu-

tus est, pertinere videntur „variae lectiones,” quarum Assemanus mentionem iniecit l. l.; ita ut magnopere dolendum sit, Barhebraeum tam parcum esse locorum ex editione Iacobi excitandorum, quum nobis hucusque nonnisi Pentateuchus et Daniel eius innotuerint.

30) Inn. t. loco supra laudato Pesch. habet ^{וְהָיָה} ~~וְהָיָה~~.

31) In hac voce explicanda mire haesit *I. D. Michaelis* (cf. ei. lex. Syr. Castelli s. v. ^{وَصْل} ~~وَصْل~~) et tamen *Dathius*, quem ipse vir c. laudat, recte convertit: „acceptum,” h. e. *acceptabile* (*scutum*), de quo part. ^{وَصْل} ~~وَصْل~~ significatu conf. Rom. 15, 16. 12, 1. 2. Luc. 4, 19 (Pesch.), *Amirae* gr. p. 112, *Ferrarii* index p. 329. Videtur enim hoc verbo interpretes Syrus vocem-Hebraeam ^{וְהָיָה} ~~וְהָיָה~~ expressisse, quasi legerit: ^{וְהָיָה} ~~וְהָיָה~~, „ut *scutum* (o) *approbationis*,” i. e. *approbatum*.

32) In Hebr. est ^{וְהָיָה} ~~וְהָיָה~~, et sic quoque Graecus.

33) Ed. Bugat. meliorem dat lectionem, quum in textu ^{וְהָיָה} ~~וְהָיָה~~ sit: ^{וְהָיָה} ~~וְהָיָה~~ *ὡς ὁπλὴ ἐδόκιμος ἐσφραγισμένη ἡμῶς*.

PS. XVIII.

34) *In fine* sc. imperii et vitae (Eccles. 7, 3), aut rerum omnium bene gestarum *exitu* (Ier. 11, 23. Prov. 24, 14. Heb. ^{וְהָיָה} ~~וְהָיָה~~). Ad seriora igitur Davidis tempora hunc Psalmum retulisse simulque latiore quendam ambitum, certo cuidam statui vatis non adstrictum ei attribuisse videtur Barhebr. pariter atque Iarchi, Kimchi al. (v. *Rosenm.* ad h. l. et De Wette in Commentar.) Quorum quidem illud recte statuit, quum in carmine nostro de regno multis iamiam victoriis firmato et amplificato sit sermo (v. 44 sqq.),

alterum vero ita restringendum puto, ut vates animo grato commotus alias quoque victorias Deo adiuvante reportatas respiciat quidem, sed tamen certa quadam refeliciter gesta adductus composuerit hymnum, quod in primis prior eius pars plena impetus momento temporis excitati et theophania, rerum naturam quoque victori profuisse, indicans manifestare videntur. Ceterum Barhebraeus, quod iuvat videre, alium quoque sensum altiore Psalmo huic adscribit cogitans, de Christo gentium victore et de doctrina eius ab apostolis pervulgata in eo verba fieri (cf. v. 12. 15. 16.); quae in re congruit cum auctore inscriptionis Syriacae, quae est in Bibl. Lond. Polygl. **ܡܠܟܐ ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܫܝܚܐ**, „Gratiarum actio et de ascensione Christi;“ ad quam ab his qui harum rerum studiosi sunt, conferri potissimum potest v. 34.

35) Lectio Bugat. est difficilior accuratiusque exprimit textum Graecum: *τοὺς λόγους*; quae verba habenda sunt pro appositis relativi *ὃ* (ܐܝܝܬܐ, quod masc. est, ab auctore Graeco autem per errorem pro neutro sumebatur), quasi legantur: *ὃ ἐλάλησεν (ὃς) τοὺς λόγους*.

36) Offendere potest, quod Barhebraeus voci interpretationis simplicis **ܐܢܨܬܐ** apposuerit vocem Syrohexapla-rem **ܐܢܨܬܐ**, quum utraque eandem hoc loco habeat significationem; sed ex eo ipso elucet, nostrum ante oculos non habuisse textum Graecum: *ἀναπήσας*, qui ei satis ostendisset, vocem **ܐܢܨܬܐ** significatum hoc loco non abhorre-
re ab **ܐܢܨܬܐ**; etenim illud verbum proprie significat *accendit, incendit* (se ipsum).

37) Mallet **ܐܢܨܬܐ** commota, conturbata sunt, quod melius exprimeret verbum Hebraicum **וַיִּתְּרַעַשׁ**, quum

paullo ante etiam pro ܡܢ ܫܡܝܐ Syrus habuerit ܐܢܝܢ ܕܡܢ ܫܡܝܐ commota fuit terra. At eadem diversitas occurrit loco parallelo, 2 Sam. 22, 8.

38) Illud ܐܢܝܢ ante ܡܢ ܫܡܝܐ a Barhebraeo ipso negligentius verba laudante additum esse potest, qui id a voce ܡܢ, ad quam apud Bugat. pertinet recte, huc transponeret omittens verba ܡܢ ܫܡܝܐ; ita ut non opus sit statuere, nostrum re vera aliter legisse. Nam si putas accurate eum attulisse lectionem Syrohexaplarem, ܡܢ ܫܡܝܐ respondet verbo ܡܢ ܫܡܝܐ interpretationis simplicis et verbis καὶ ἐσαλεύθησαν textus Graeci; at vero iam initio huius versus verba Graeca καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ a Syrohexaplari reddita sunt: ܐܢܝܢ ܕܡܢ ܫܡܝܐ, (cf. Kirsch. l. l. pag. 161 l. 1) et 4 Reg. 17, 20. 21, 8 pariter ܡܢ ܫܡܝܐ pro ἐσαλεύσθαι legitur (cf. Bruns. in Eichh. Repert. t. X p. 83), ita ut sic quoque Bugati lectio praefenda sit, apud quem ܡܢ ܫܡܝܐ respondet verbis καὶ ἐσαλεύθησαν.

39) Barhebraeus semper *Dolad* (cum duabus Dolad) scribit; cf. Ps. 18, 14. Kirsch. l. l. p. 195 l. 9. 203 l. 14. 206 l. 13. 208 l. 12. 15. Quod idem cadit in Psalterium Halense a Roedigero v. cl. inspectum; cf. ei. de origine et indole Arabicae libb. v. t. hiatt. interpretationis libb. II. Hal. Sax. 1829. p. 80 not. 89.

40) Ed. Bugat. formam longiorem 3 pers. pl. fem. per totum hunc Psalmum tenet (cf. v. 8. 9. 13. 16. 37.), quumque Barhebraeus quoque hoc ipso versu paullo ante et v. 9. 16 eam exhibeat, negligentiae laudantis potius quam codicum varietati istam differentiam tribuerim. Graeca autem Aquilae verba Montef. in hex. non offert; puto tamen eum hoc loco idem elegisse verbum atque initio huius versus, sc. ܡܢ ܫܡܝܐ;

respondere videtur verbo hexapl. **מִשְׁכַּח**, Hebr. **יִקְחֵי**, quum aptius referatur ad verbum Syrohex. **ܡܫܚܐ** (v. Kirsch. l. l. p. 163 l. 1), Hebr. **יִמְשַׁךְ**, quod Symmachus forsam eodem modo expressit quo verbum cognatum **מִשַּׁךְ**, pra quo Iob. 40, 20 dedit **ἐλκω**, Cant. 1, 4 et Ier. 5, 8 **ἐλκω**, quod quidem verbum etiam notionem *sugendi* et *trahendi* (ex aliqua re) continet. Brunsius v. c. etiam hanc Symmachi lectionem e Barhebraeo attulit in Eichh. Repert. t. XIII p. 187, mire tamen in ea haerens; dicit enim: „Symmachi Lesart wage ich nicht zu übersetzen.“

51) Lectio **מִשְׁכַּח**, quam merito reliccit noster, exorta esse potest ex **ܡܫܚܐ** divisim scripto a librario quodam: **ܡܫܚܐ**; offendit autem, quod Barhebraei iudicium criticum *interpretationum* tantum auctoritate nititur neque ipso textu Hebraeo, qui primus erat respiciendus; unde igitur collegeris, nostrum eum non ante oculos habuisse.

52) Nempe sequuntur: **מִן הַלֵּל**, quae Barhebraeus omisit: (*impie egi*) *a Deo meo*, h. e. *impie eum deserui*.

53) Apud Montef. ad h. l. verba ista adscribuntur Symmacho: **πρὸς θεὸν ὁσίων πράξεις**; Aquila autem cum LXX, qui habent **μετὰ θεὸν δειωθήσῃ**, consensisse dicitur; et sane haec magis Aquilam verba Hebraea accuratius exprimentem, illa magis Symmachum liberius et elegantius interpretantem, proderé videntur. Puto tamen Aquilam quoque a 70 intt. discessisse; nam post Symmachi modo dicta leguntur apud eundem Montef. **καὶ μετὰ τοῦ κεχαρισμένου χαριτωθήσῃ**, quae item Symmacho adscribuntur et quae, si recte, alteri hemistichio Hebraeo, **עַם נִכְרַח תִּתֵּן חַסֶּד**, re-

spondere deberent. Apparet tamen, haec posteriora alius esse interpretis, qui ita reddiderit prius hemistichium Hebraicum, עַם-חַסִּיד תַּחֲחֹסֶר; quod iam Drusius recte vidit a Montefalconio hanc ob rem iniuria vituperatus. Quid igitur impedit, quominus haec Aquilae tribuamus, cuius ex indole sunt? Nominum vero interpretum, quorum fragmenta laudantur, permutatio offendere non debet, ubi varia variorum inveniuntur congesta, pluraque huius rei exempla praebit *Brunsius* in collatione ab ipsa inter Barhebraei scholia et manusc. Paris. instituta; cf. *proleg.* V p. 17. Accedit denique, quod Symmachus simili modo adiect, חַסִּיד Graeco ὁσος exprimit Ps. 31 (H. 32), 6. 51 (52), 10; praep. ׀ַי autem apud eum respondet πὸς Ps. 54 (55), 19 (יָמַי, πὸς ἐμῆ). 76 (77), 7. 93, 16 (bis). Gen. 32, 28.

54) *Muellerus* symb. Syr. pag. 23 ad hunc locum affert lectionem interpr. Armeniacae hodiernae: „*Eris*,“ quae praeferenda videtur, quum paullo post in altero huius versus hemistichio Barhebraeus ipse exhibeat ׀ַי, neque verosimile sit, eandem interpretationem in eodem versu et contra textum Hebraicum et reliquas interpretationes personam verbi mutasse.

55) Nempe littera 2 tertia, quod conspectus docet, absorbetur et quasi in ligamine pronuntiatur, h. e. in pronuntiando ita habetur, quasi sit involuta neque appareat oculis; cui rei indicandae plerumque additur *lineola occultans*. Hoc autem sibi velle Barhebraei verba, probat etiam locus simillimus a *Roedigero* v. c. (in libro: de orig. et indole Arabic. interpr. p. 80 not. 89) e Psalterio Halensia. 1642 p. 6 scripto allatus, ubi pro ٥٣٣ legitur ٥٣٣, „*tanquam suppressa*.“ Iam vero quod „*tres Tau induratas*“ noster dicit, offendere debet, quum se-

cunda iuxta grammaticam sit mellis (Amira: gr. pag. 480); status igitur, cum putasse, litteram Tau secundam, quum vocali careret, tertias pronuntiatione assimilata esse et deinde cum ea in unam litteram Tau duram coaluisse, ita ut pro tribus duae tantum audirentur et vocalis cum puncto Kuschoi a tertia ad secundam Tau retraheretur.

56) Dubium est, utra lectio sit praefenda; in Graeco enim est *διαστέφουσ* sc. *στ.*

57) Quae huc pertinent, leguntur *proleg.* III p. 9 sq.

58) Erravit hoc loco Syrus interpres, idque ut videtur, quia textum Hebraicum non inspexit, qui habet *אָגְמֵן*; *αἰματήριον* igitur converti debet: „*agmen praedonum*,” seu omnino: „*agmen*,” ita ut hoc loco synonymum fere sit voci *αἰματήριον*, qua *אָגְמֵן* exprimitur Gen. 49, 19. 2 Paral. 22, 1. Quod vero auctor Syrohexaplaris duobus verbis vocem Graecam circumscribit, huius rei aliud exemplum legitur Ps. 27 (28) v. 2, ubi Aquila et Symmachus habent *κατακλυσθήσονται*, Syrohex. autem pro eo *בֵּית רִצְוִי* „*domus revelationum*“ (v. Bruns. in Eichh. Repert. t. XIII pag. 190).

59) Hanc Aquilae interpretationem Montef. non exhibet; verosimile tamen est, illum *אָגְמֵן* hoc loco eodem vocabulo Graeco expressisse, quo Gen. 49, 19. 1 Sam. 30, 8. 2 Sam. 4, 2, ubi legitur *ἐξέκρινον*. Atque similiter LXX loco parall. 2 Sam. 22, 30 dederunt: *ὅτι ἐν σοὶ θαρσύνεται μονόζωνος*, „*tua ope curram expeditus*.”

60) 2 Reg. (Sam.) 22 v. 30.

61) *Saracenici* h. e. Arabici codicis, qui hoc uno loco a Barhebraeo laudatur, verbum *أَفْسَاف* Syriacis scripta est litteris pariter ac supra. (Ps. 5, 10 coll. annot. 29) vox quaedam Armeniaca; fortasse quia desumpta erat e cod. Arab. caractere

Syriaco exarato (Hott. bibl. or. p. 62). Nēp̄pe videtur noster ita legisse pro ^{١٢٢}أعبر, quod dant Polygl. Lond. et quod respondet lectioni ^{١٢٢}أعبر a *Leeo* receptae, quum verbum ^{١٢٢}أعبر respondere videatur verbo Syr. ^{١٢٢}أعبر, quod cum Barheb. habent Polygl. Legitur autem Ies. 35, 6 et Cant. 2, 8 etiam ^{١٢٢}أعبر (med. I, coll. Gol. s. h. v.) pro fut. Pa. ^{١٢٢}أعبر; et quod addit noster, ^{١٢٢}أعبر neque ^{١٢٢}أعبر pronūtiari oportere, hac re designat ^{١٢٢}أعبر Arabum.

62) Utrum praep. ^{١٢٢}أعبر recte apud Bugat. desit, nec ne, per grammaticam decerni nequit; nam verbum ^{١٢٢}أعبر et cum praep. illa, et cum accus. coniungitur: cf. v. 11 nostri Psalmi (Pesch. et Kirsch. l. l. p. 161) et Habac. 3, 8 (Pesch.), ubi ^{١٢٢}أعبر, et Ier. 46, 9 (Pesch.) et Kirsch. l. l. p. 25 l. 3. p. 17 l. 12, ubi accus. appositus est. Quodsi vero Symmachi sunt, quae *Brunsius* (Eichh. Repert. t. XIII. p. 187), nescio qua auctoritate, affert: *ἐπιθήσονται ἐν τῷ πτολίῳ*, non dubitāverim Barhebraei lectionem retinere.

63) Hebr. ^{١٢٢}אָרְבַּע, quod vocabulum LXX saepenumero in Psalmis reddunt vocē *debs*, imaginem satis languide solventes; cf. v. 47 huius Ps., Ps. 27 (28), 1. 30 (31), 3. Ies. 30, 29.

64) Scilicet ^{١٢٢}أعبر robore, quod v. sequitur in vers. Syrohexapl. (Kirsch. l. l. p. 165).

65) Quam Polygl. et codd. duo Bodl. offerunt lectionem, meliorem duco, quum nexus verborum et textus Hebr., qui habet ^{١٢٢}אָרְבַּע, imperativum prohibeant. Suffixum autem pers. 1 in voce Hebr. ^{١٢٢}אָרְבַּע, quam Syrus h. l. convertit ^{١٢٢}أعبر, deest quoque loco parall. 2 Sam. 22, 34 (Pesch.) et Ies. 36, 7; priore tamen loco cod. Usser. (v. Pol. Lond.

l. VI varr. ad vers. Syr.) praebet ܡܠܟܐ, et Hab. 3, 19, qui locus est simillimus nostro, etiam ܡܠܟܐ ܡܠܟܐ ܡܠܟܐ leguntur. Quae quidem interpretandi libertas minime est rara et statim redit (v. 36 coll. annot. 68). Graecus item suffixum non expressit et sane supervacaneum fere videtur; quamquam explicationem admittit, de qua cf. De Wette (Comment. über die Psalmen ed. III). At vero est aliud quoque, in quo Syrus ab Hebraeo aberrat, nempe pro plurali ܡܠܟܐ posuit singularem, quod factum puto aut quia verbum illud vere pro forma singulari (ܡܠܟܐ) habuit, aut quia certum quendam locum ab auctore Hebraeo dictum censuit, v. c. thronum sive Zion. Neque vero in hac re sibi constat interpretatio simplex, quum 2 Sam. 1, 19. 25 plur., Ies. 58, 14. Iob. 8, 9 autem rursus singularis inveniatur pro eadem forma Hebraea.

66) Quod ed. Bug. omittit, pronomen ܐܢܝ in textu Hebraeo etiam deest. Itaque additum puto aut a nostro, aut a librario quodam non inspiciente textum Hebraeum, qui exprimit tertiam personam. Ex hac autem corrupta lectione exoriri potuit illa interpretationis simplicis, quae imperativum commendat (v. annot. anteced.).

67) Haec interpretatio Barhebraei, quam ad Syrohexaplarem referri apparet, docet, eum part. ܡܠܟܐ pro futuro positum intellexisse (Hoffm. gr. Syr. p. 345, 4, c), ita ut vates aut imperium sibi servandum, aut etiam augendum a Deo expetat. Quod autem ad constructionem verborum Syriacorum attinet, ܡܠܟܐ h. l. absolute seu adverbialiter scriptum est (cf. Kirsch. l. l. p. 103 l. 5. p. 177 l. 14.) et ܡܠܟܐ referendum ad ܐܢܝ ܡܠܟܐ „*quae cogito, me super (sc. ea) fore,*“ quae dicuntur quidem pro: „*super quibus me fore, cogito.*“

68) In Hebr. legitur **יְיָ** salutis tuae, i. e. quam affers, quae a te proficiscitur. Suffixum desideratur quoque l. parall. 2 Sam. 22, 36, fortasse quia interpretes non intellexit; quam ob causam Graecus etiam **μου** posuisse videtur, quod tamen omittitur ab Ald. et Complut. (v. annot. seq.)

69) Montefalc. habet: **Οἱ πάντες: ὑπερασπισμὸν σωτηρίας σου**, quae egregie firmantur cod. Vaticano, quem Adlerus contulit (Eichh. Repert. XIV p. 184) et qui ad h. l. haecce dat: **Ὁ ὑπερασπισμὸν σωτηρίας σου. Α. Σ. Θ. ὁμοίως τοῖς δ.** Relicienda igitur est lectio Barhebraei et ed. Bugat.

70) Corrigena est Barhebraei lectio ex ed. Bugat.; in Graeco enim leguntur **ἡ παιδεία σου**, ille autem suffixum adscribere oblitus esse videtur. Quod sequitur, verbum **לַלְלָה** formam Pael puto, quum Graece sit **ἀνδραγωγός** et auctor Syrohexaplaris hanc particulas verbo adiunctas exprimiendi rationem amet (cf. Ps. 5, 9 coll. annot. 23). Iam vero tota haec interpretatio **τῶν δ'**, quam Barhebraeus et ed. Bug. sicut et nostrae editiones Graecae exhibent, male commixta est cum Theodotiana, ac veram procul dubio lectionem Montefalc. offert: **Ὁ. καὶ παιδεία σου ἀνδραγωγὸς με. Θ. καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει.** Verba eis τέλος tanquam additamentum relicienda videntur.

71) Graece: **καὶ οὐκ ἠσθέρησαν τὰ ὕλη μου;** O igitur a Barhebraeo omissa est, de reliquis autem decernere non audeo, utrum Barhebraeus an ed. Bug. veram habeat lectionem.

72) Graece legitur **καταβῶ**, cui verbum **كُنس** a Bug. oblatum et significans *conteram, comminuum*, melius etiam convenire videtur quam **وَقَعْتُ**, quod Barh. habet et quod denotat *conculcabo*. Certi tamen quidquam de hac re constituere non audeo destitutus exemplis, quomodo **καταβῶ** reli-

quis loais, v. c. 2 Sam. 22, 43. Iob. 14, 19 ab interprete Syrohexaplari exprimatur; quamquam non ita difficile est creditu, Barhebraeum hoc loco confudisse lectionem Aegyptiam cum Graeca, ita ut illa potius esset ܐܢܝܢܐ, haec vero ܐܢܝܢܐ, pro qua futuri forma ed. Bugat. exhibet fut. med. A, quod protinus reicere dubito, quum verbum sit gutturale. Sed Polygl. Lond. cum Barhebraeo consentiunt habentis in priore huius versus hemistichio ܐܢܝܢܐ et ita quoque l. parall. 2 Sam. 22, 43 et in tom. VI in excerptis Loftusii ad h. l., Exod. 30, 36 autem imperat. formam ܐܢܝܢܐ. Muellerus (symb. Syr. p. 24) et Hotting. (bibl. or. p. 190) contra dant ܐܢܝܢܐ, per errorem, ut apparet, pro ܐܢܝܢܐ.

73) ܐܢܝܢܐ, quod Bibl. Polygl. habent, est forma usitatior, neque vero deficiunt alterius a Barh. oblatae exempla; cf. 1 Cor. 12, 31 (Pesch.). Kirsch. l. l. p. 216 l. 15. Loco parallelo 2 Sam. 22, 44 Polygl. habent ܐܢܝܢܐ liberabis me (cf. Ps. 31, 2).

74) ܐܢܝܢܐ quod reddidi „scilicet“, refertur ad verba: „ne legas“ etc.

75) ܐܢܝܢܐ, quod legitur in ed. Bug. derivari debet ab adiect. ܐܢܝܢܐ, quod habet ed. Philoxen. Marc. 6, 48 et ipse Barhebr. Ps. 19, 4 (Bibl. Pol. t. VI excerpt. Loftus.); ܐܢܝܢܐ autem, quam vocem Barhebraeus exhibet, deducitur a ܐܢܝܢܐ, quod lexica Syrr. edita non afferunt. At quum noster hic eam scripserit hoc versu, error calami statuendus non videtur, sed potius, utramque existisse formam. Quod tamen etiam moneatur, cod. Vatic. et Alex. pluralism. teneantur: ܐܢܝܢܐ, Ald. et Complut. autem: ܐܢܝܢܐ.

75) Cod. Vatic. singularem tenet: *infidus*, cod. Alex. autem dat *infidus*, pro quo legendum videtur *infidus*, quod fortasse re vera legit interpres Syrohexaplaris; pluralem *infidus* habent etiam Θ. E seu vers. V et s seu v. VI, nec non LXX 2 Sam. 22, 45 (Alex.). Quam vero Barhebraeus addit interpretationem, „*populi fideles*,” ea admittenda non est; pluralis *infidus* enim ad v. 1000 (*zodx fyan*) collectivè accipiendum refertur, quod nostrum non fugisset adhibito textu Hebraeo: *יְהוָה יִשְׁמְרֵנוּ מִכָּל אֲדָמָה*. Forsan vero placuit nostro pluralem ad subiectum quoddam mente fictum temere trahere, ut scilicet aliquid de Christo eiusque imperio immisceret loco nostro mirum quantum ab hoc sensu abhorrenti, „*populos fideles*,” talis gentes regis addictas a re sacra dici, facile intelligitur.

76) Quamquam hoc loco cod. Usser. (cf. Pol. Lond. t. VI varr. ad vers. Syr.) et locus parall. 2 Sam. 22, 46 consentiunt cum Barhebraeo, qui habet *detinebuntur*, *impedientur*, eam lectionem tamen praeferre dubito alteri a Polygl. oblatae *marcescent*, *inveterascent*, *deficient*, quippe quae cum textu Hebraeo *יִפְּלוּ* magis conspiret et difficilior sit illa. Quodsi vero Barhebraei lectionem veram putaveris, non poteris quin statuas, Syrum legisse *יִפְּלוּ* pro *יִפְּלוּ*, a *יִפְּלוּ* = *יִפְּלוּ*; Rosenmuellerus enim (schol. ad h. l. ed. II), qui *יִפְּלוּ* convertit: „*consumuntur*,” errasse videtur, quum ista significatio, quam habet verb. Hebr. *יִפְּלוּ*, non conveniat verbo Syr. *حَل*, quod potius respondet Hebr. *יִפְּלוּ* (cf. Kirsch. l. l. p. 52 l. 3. p. 60 l. 10. p. 82 l. 9. p. 199 l. 2). Graecus etiam cum Polygl. hoc loco consentit (v. annot. seq.).

1. 77) Utram Barhebraei lectio **עמלל**, an ed. Bug. **עמלל** praeferenda sit, decerni non potest, quam loci probantes desint; legitur tamen Aphel huius verbi Heb. 8, 7. Job. 24, 7 (Pesch.); sensu intransitivo et Ps. 71, 7 pro Symphani, lectione **עמלל**, ed. Syntexaph. affert **עמלל**, quae vero esse etiam potest forma, fut. & verbi intrans. **עמלל**. Quae sequuntur Syr.; Graecis ita leguntur: **καὶ ἐξώλεσαν ἀνθρώπων τοὺς πόδας αὐτῶν**; unde quidem apparet; interpretem Graecum verbum **καὶ**, quod Hebraeus exhibet, aut cum **καὶ** claudicavit (ex nam Syriacae linguae), confudisse; aut locum parall. 2 Sam. 22, 46, ubi legitur **καὶ**, respexisse. Vim autem vocis Hebr. **עמלל** idem, conjectura assecutus esse videtur; quum eam transferret „**עמלל**: *sauitatem*“, idque ductus fortasse diphthongo **עמלל**, quod, ut iam notauimus, sensu claudicandi ab eo accipiebatur, forsitan etiam locis similibus respectis (v. c. Ps. 16, 5). Syrum vero, qui item habet in translatione simplici **עמלל**, h. l. Graecum consuluisset, non inepte quidem putaverit:

CORRIGENDA ET ADDENDA.

Prooem. p. II lin. 4 a fine pro *ejus lege eius*.

ibid. p. IV lin. 3 pro *jure lege iure*.

pag. 6. lin. 4 a fine post 1678 interponas: *dissert. II de Syria-
cis librorum sacrorum versionibus*.

ib. post *seqq.* addas pag. 40.

pag. 12 lin. 4 et 5 pro *leo-tionem lege le-ctionem*.

ib. lin. 11. 12 pro *nos-trum lege no-strum*. Quae plura eius-
modi menda reperiuntur in textu, lector benevolus ipse
corrigat.

pag. 33 lin. 3 pro *videantur et lege videatur et*.

pag. 65 lin. 3 pro *l. 16. lege l. 18.*

pag. 68 lin. antepen. pro *huereditate lege victoria*.

ib. lin. penult. pro *لولا lege لا*.

pag. 72 annot. 19 in fine post *Barhebraeo* addas: *quocum con-
sentiunt codd. Bodl. IV. V. VII. IX.*

pag. 73 ann. 25 in f. post *videtur* addas: *nisi duram statuas
ellipsisin, e qua لا subaudiendum sit.*

pag. 75 lin. antep. pro 1766 lege 1666.

